

MEĐIMURSKA ŽUPANIJA

TIM ZA ZDRAVLJE MEĐIMURSKE ŽUPANIJE

PROŠIRENI TIM ZA PRIORITET: PREKOMJERNO PIJENJE ALKOHOLA I PUŠENJE CIGARETA U MLADIH

MLADI I SREDSTVA OVISNOSTI

Stavovi, navike i korištenje sredstava ovisnosti kod djece i mladih Međimurske županije

MLADI I SREDSTVA OVISNOSTI

Stavovi, navike i korištenje sredstava ovisnosti kod djece i mladih Međimurske županije

MLADI I SREDSTVA OVISNOSTI

Stavovi, navike i korištenje sredstava ovisnosti kod djece i mlađih Međimurske županije

UREĐNICI:

Diana Uvodić-Đurić, dr.med.

Renata Kutnjak Kiš, dr.med.

ISTRAŽIVANJE PROVELI:

Andreja Zadravec-Baranašić, dipl.soc.pedagog

Tanja Lilić, prof. sociologije

Diana Uvodić-Đurić, dr.med.

Renata Kutnjak Kiš, dr.med.

mr.sc. Narcisa Slugan, dr.med.

Zrinka Zvornik Legen, dr.med.

OBRADA PODATAKA:

ACT PRINTLAB d.o.o., Čakovec

GRAFIČKO OBLIKOVANJE, DTP I TISAK:

ACT PRINTLAB d.o.o., Čakovec

NAKLADA:

500 kom

Čakovec, prosinac 2007.

Za pomoć u provedbi istraživanja zahvaljujemo Srednjoj školi Prelog i voditeljima školskih preventivnih programa svih osnovnih i srednjih škola Međimurske županije.

Izdavanje publikacije omogućila Međimurska županija u sklopu projekta «Zdrava županija»

STAVOVI, NAVIKE I KORIŠTENJE SREDSTAVA OVISNOSTI KOD DJECE I MLADIH

Pušenje, pijenje alkohola i korištenje ostalih sredstava ovisnosti u mladim adolescentne dobi česta je tema razgovora odraslih, tema napisa u novinama i drugih medijskih priloga. Reakcije i komentari odraslih na ovu temu kreću se na skali od izrazitog straha i izbjegavanja razgovora s djecom, do toga da neki smatraju da je problem preuvećan, a želja da se nešto novo proba normalan dio odrastanja mladih.

Svjedoci smo transformacije uloge obitelji i škole i sve veće otuđenosti mladog čovjeka koji je sve više vremena u svom odrastanju prepušten sebi i utjecaju svojih vršnjaka.

Na svom putu odrastanja mladi se susreću s brojnim rizicima i izazovima, a jedan od njih su i sredstva ovisnosti.

Identificiranje najčešćih rizičnih i zaštitnih činitelja prvi je korak u planiranju rješavanja problema, a moguće ga je započeti ako prikupimo sve potrebne podatke i saznanja o problemu kojeg želimo rješavati.

Uočava se stalni trend porasta učestalosti korištenja sredstava ovisnosti kako u cijelom svijetu, Europi, tako i u našoj zemlji.

Cilj našeg istraživanja bio je utvrditi kako razmišljaju mladi u našoj županiji, koriste

li sredstva ovisnosti u jednakoj mjeri kao i drugdje u Hrvatskoj te kako objašnjavaju razloge takvog ponašanja.

OPĆI CILJEVI:

- sprečavanje i smanjenje zluouporabe alkohola, cigareta i drugih sredstava ovisnosti
- podizanje opće svijesti i informiranje javnosti o štetnim posljedicama konzumiranja sredstava ovisnosti
- smanjenje oboljevanja, smrtnosti i opterećenja bolestima povezanih s ovisničkim ponašanjem
- smanjenje broja nesreća, naročito u prometu
- smanjenje pojave društvenih poremećaja, raspada obitelji i nasilja u obitelji
- zaštita zdravlja mladih kroz promicanje zdravih stilova života i promicanje duševnog zdravlja

SPECIFIČNI CILJEVI:

- ispitati učestalost i vrstu korištenja sredstava ovisnosti u populaciji učenika 7. i 8. razreda osnovne škole i 2. razreda srednje škole
- utvrditi glavne socijalne i psihološke čimbenike koji su u osnovi uzimanja sredstava ovisnosti
- ispitati stavove i navike učenika koji utječu na uzimanje psihoaktivnih sredstava

Istraživanje je potaknuo Tim za zdravlje Međimurske županije u sklopu programa «Rukovođenje i upravljanje za zdravlje u lokalnoj zajednici», a vezano uz javnozdravstveni prioritet «Prekomjerno pijenje i pušenje u mlađih», odabran tijekom izrade Županijske slike zdravlja.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno na uzorku od 30% slučajno odabranih učenika 7. i 8. razreda svih osnovnih škola i 2. razreda svih srednjih škola u Međimurskoj županiji.

Planirani uzorak iznosio je **1159 učenika**, a ostvareno je 96% planiranog uzorka.

Učenici koji su popunjavali anketni upitnik izabrani su na temelju poznatog broja učenika u svakom razredu programom Research Randomizer.

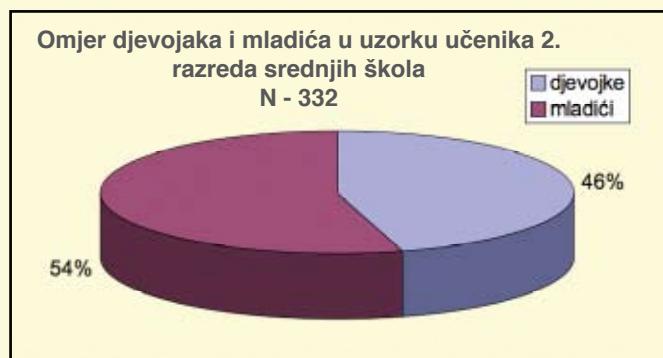
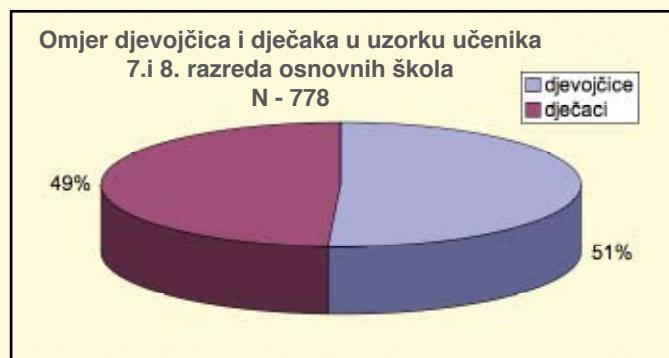
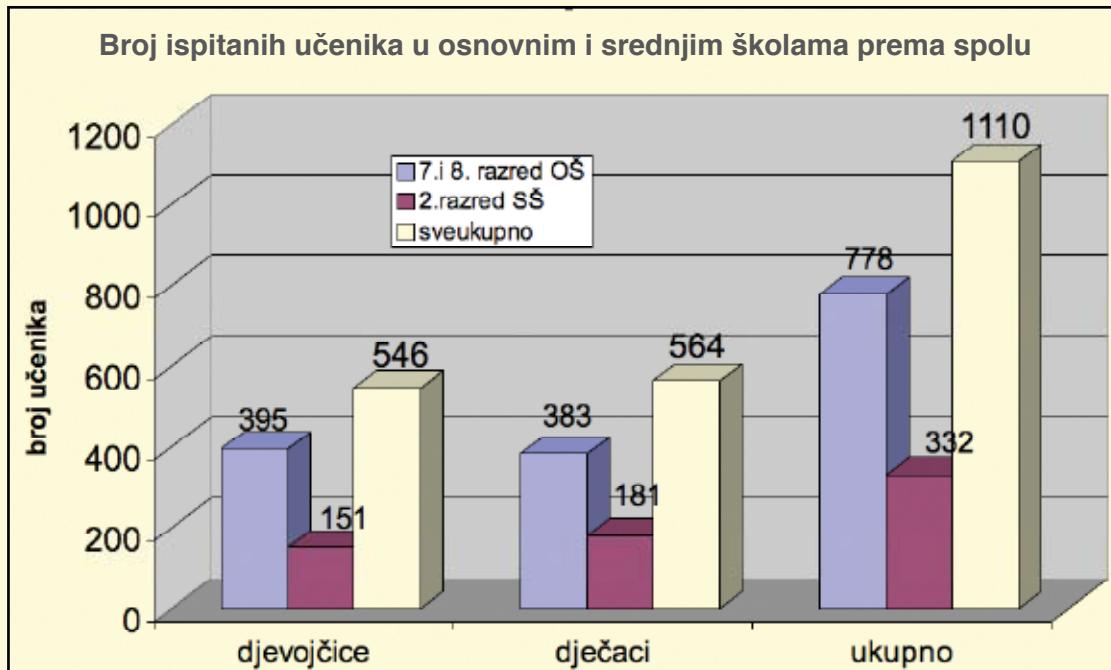
Anonimni anketni upitnik sastavljen je prema znanstvenim saznanjima i rezultatima sličnih istraživanja kod nas i u svijetu.

Anketiranje su proveli za to posebno educirani voditelji školskih preventivnih programa u svojim školama.

Slučajno odabrani učenici anketu su ispunjavali jedan školski sat tijekom nastave početkom lipnja 2007. godine.

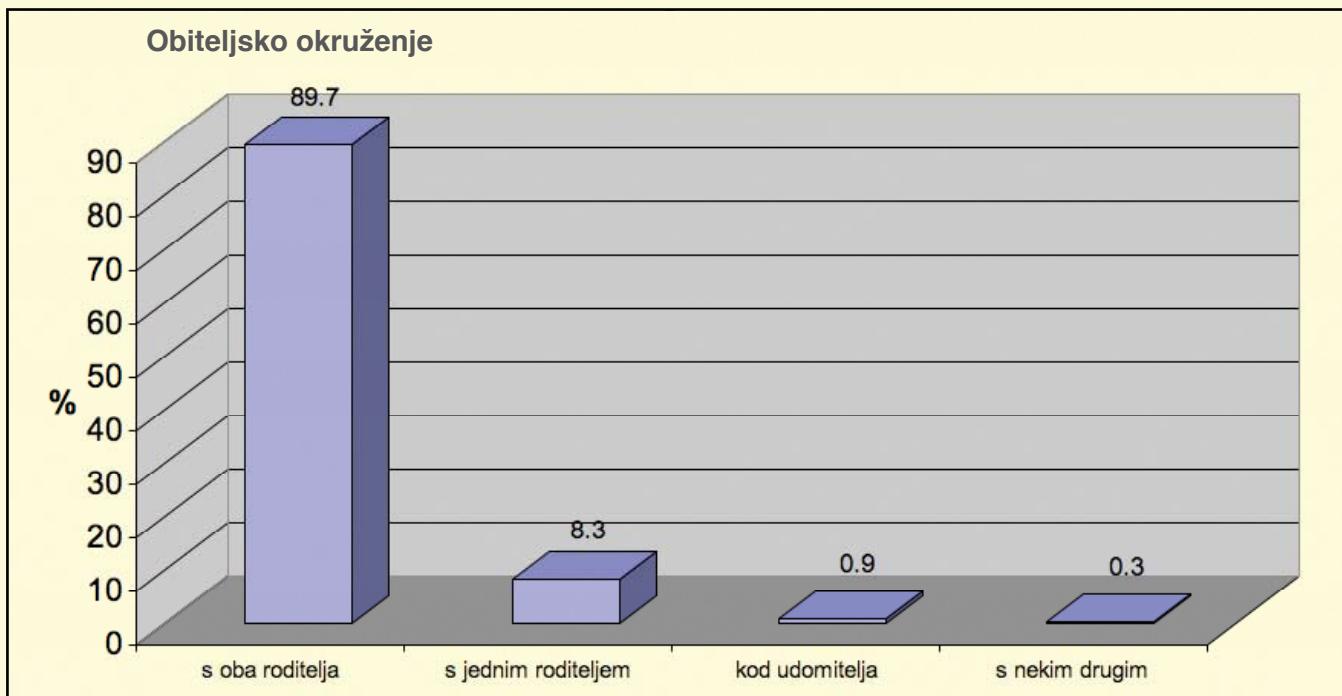
JOŠ O UZORKU

Istraživanjem smo obuhvatili **778 učenika** 7. i 8. razreda svih osnovnih škola (395 djevojčica i 383 dječaka) i **332 učenika** 2. razreda svih srednjih škola (151 djevojka i 181 mladić) u našoj županiji, ukupno **1110 učenika**.

OBITELJSKO OKRUŽENJE

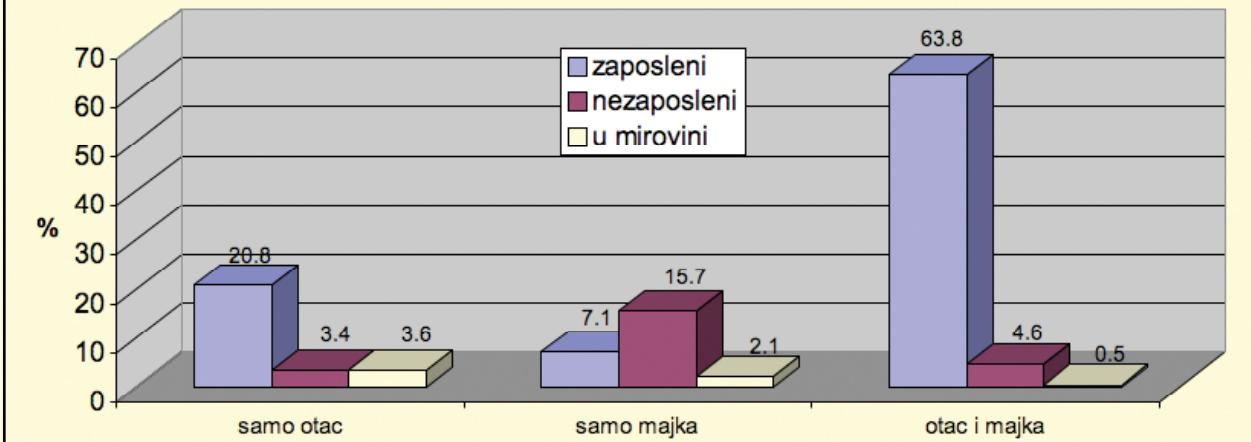
Obiteljsko okruženje je neobično važno za razvoj djeteta i mладог čovjeka. Danas smo svjedoci velikih promjena u strukturi obitelji, rađa se sve manji broj djece, a raste broj razvoda, te tako i broj nepotpunih obitelji, osobito u razvijenim zemljama, a ni naša u tome nije iznimka. Učenici obuhvaćeni ovim istraživanjem žive većinom u cjevovitoj obitelji s ova roditelja, njih 89,7%.

Većina ispitanih učenika (63,8%) živi u obitelji u kojoj su zaposlena ova roditelja, 20,8% učenika u obitelji u kojoj je zaposlen samo otac, a u 7,1% je zaposlena samo majka. U 4,6% obitelji nažalost ne radi ni jedan roditelj.

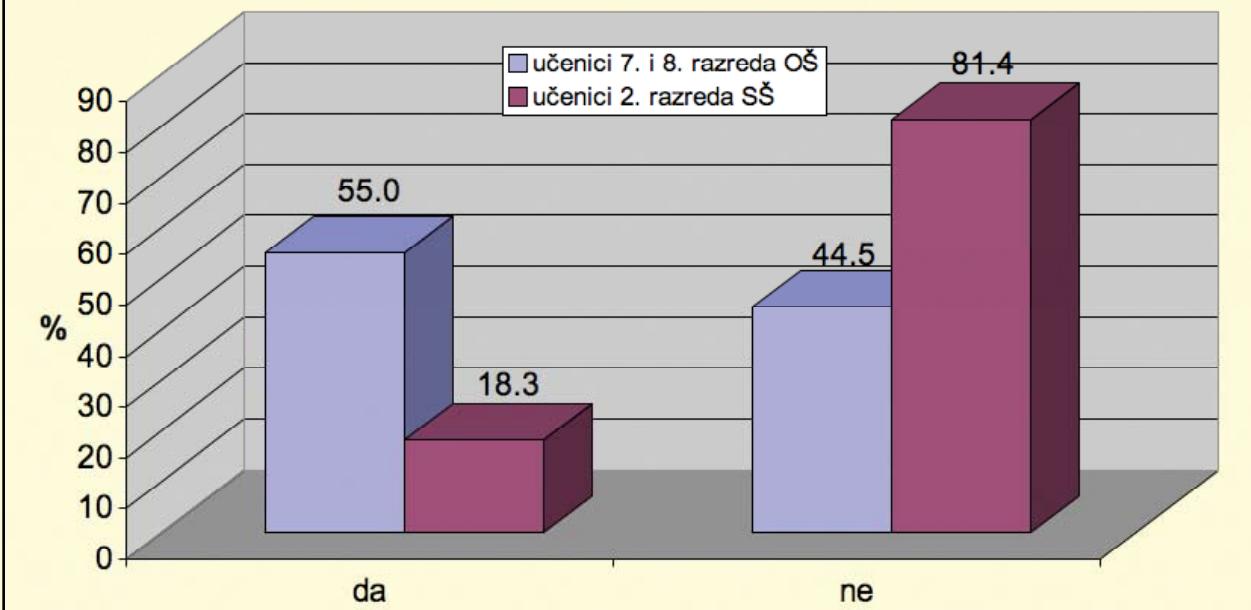
Među srednjoškolcima je 81,4% djece koja ne žive u mjestu školovanja, a među ispitanicima iz osnovne škole putnika je 56,0%.

Zaposlenost roditelja - učenici 7. i 8. razr. OŠ i 2. razreda SŠ

Odlaskom na školovanje iz seoske u gradsku sredinu mladi često dobiju poticaj za brojna rizična ponašanja, jer se gubi zaštitni faktor male sredine u kojoj ih svi poznaju. Zato se i učestalije korištenje sredstava ovisnosti češće veže za početak srednjoškolskog školovanja.

Živiš li u mjestu školovanja?

SLOBODNO VRIJEME

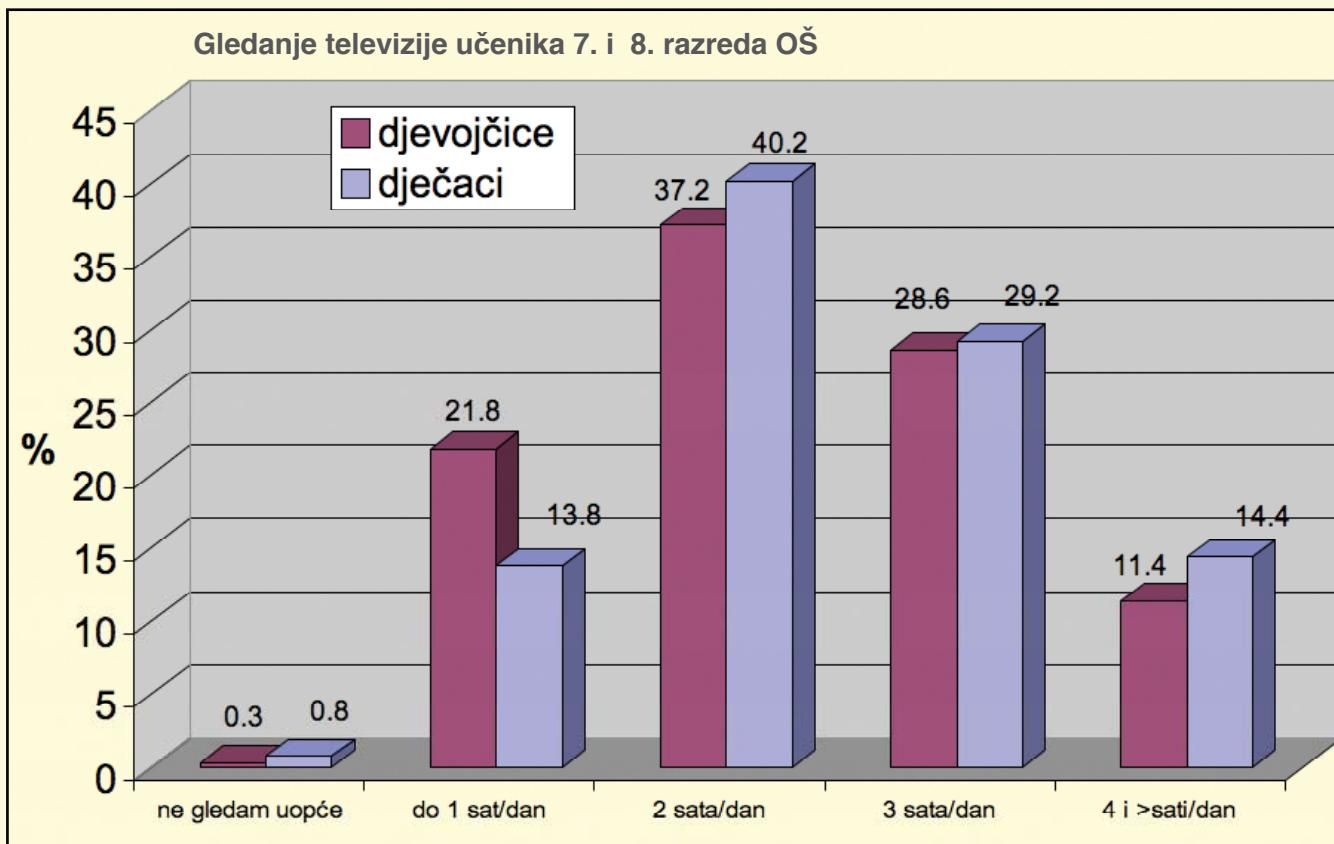
Proteklah se desetljeća dogodila promjena u načinu na koji se djeca igraju i provode svoje slobodno vrijeme.

Igranje na svježem zraku u dvorištima i na igralištima sve više se zamjenjuje sjedenjem pred televizorom i za osobnim računalom. Kako slobodno vrijeme provode naši učenici?

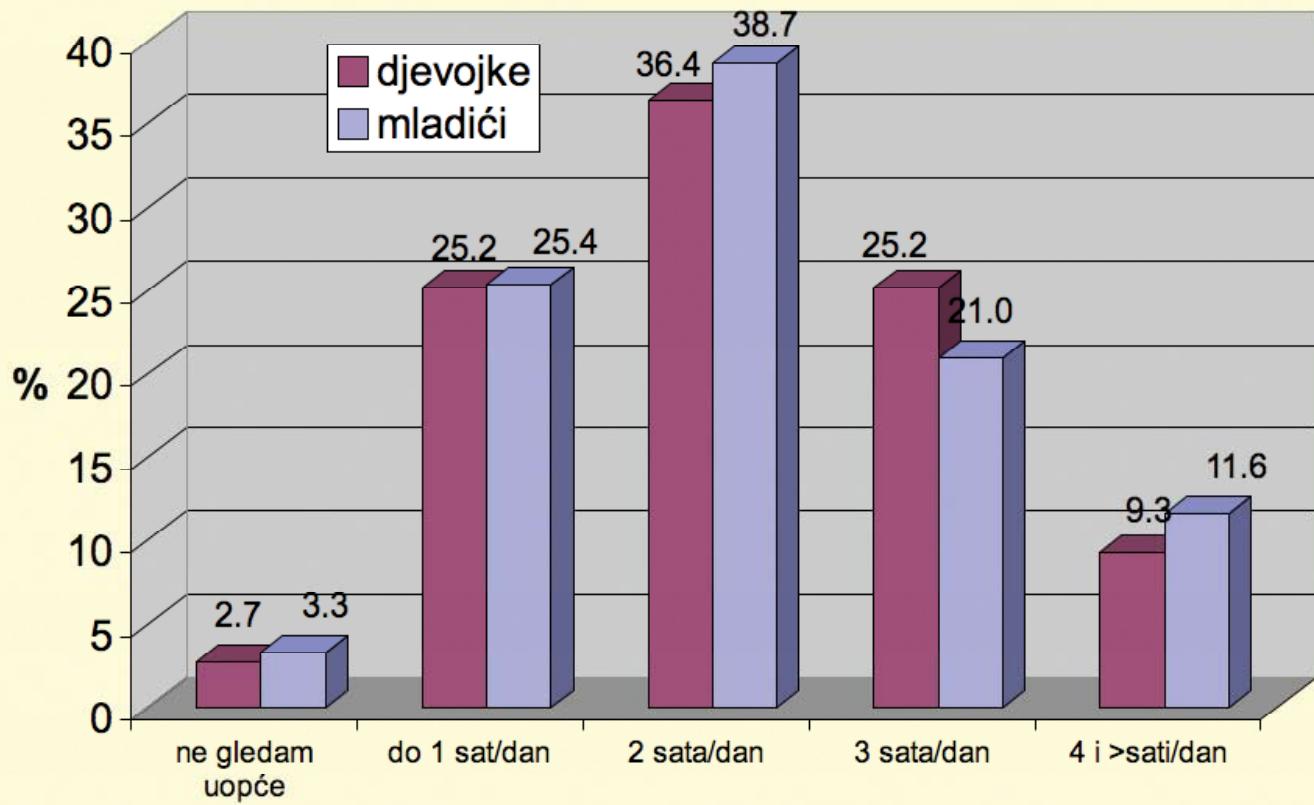
Gledanje televizije

Među učenicima 7. i 8. razreda osnovne škole 43,6% dječaka i 40% djevojčica provode pred televizorom tri i više sata dnevno!

Srednjoškolci nešto manje slobodnog vremena provode gledajući televiziju nego učenici osnovne škole, no još uvijek 32,6% mladića i 34,4% djevojaka provedu pred televizorom 3 i više sata dnevno.

Gledanje televizije učenika 2. razreda SŠ

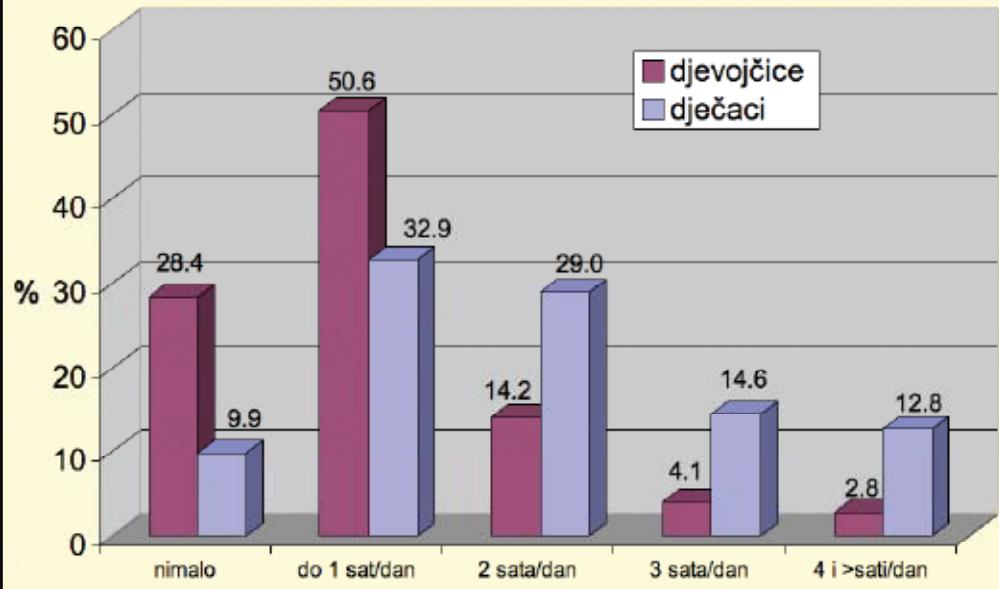
Igranje na računalu

Interes za iganje na računalu veći je u muškoj populaciji, kako među učenicima osnovne škole tako i među srednjoškolcima. Svaki treći dječak u 7. i 8. razredu osnovne škole provodi svakodnevno tri i više sati igrajući se za računalom (27,4% dječaka).

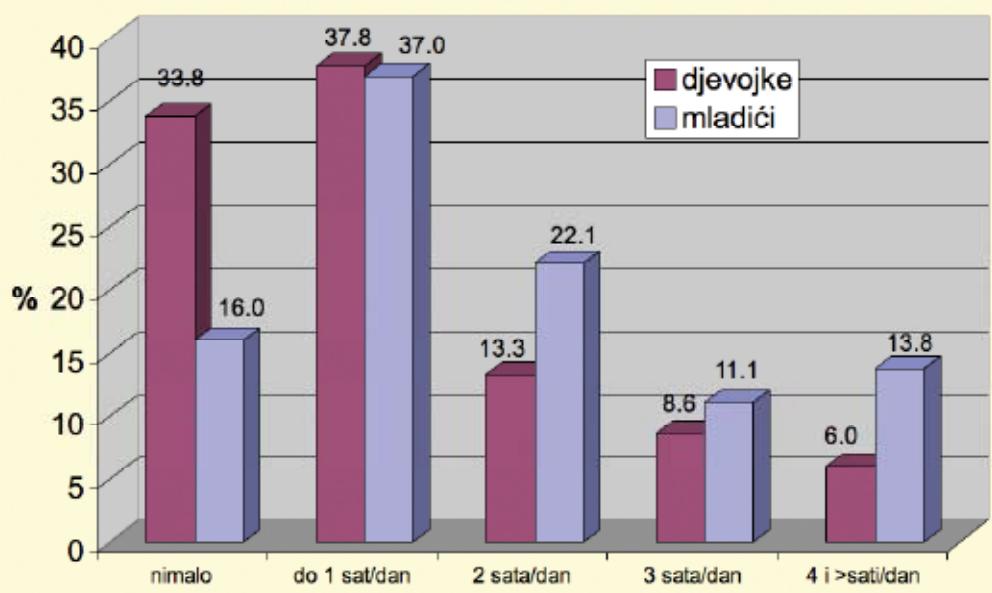
Interes za iganje na osobnom računalu nešto je manji u srednjoj školi, kako u djevojaka tako i u mladića, no i u toj dobi su mladići

zainteresirani od svojih vršnjakinja. Naime, čak 33,8% djevojaka uopće ne provodi slobodno vrijeme igrajući se na računalu, dok interes za iganje na računalu ne pokazuje 16% mladića. I u toj dobi svaki 4. mladić (24,9%) provodi svakodnevno 3 sata i više u razonodi za osobnim računalom.

Igranje na računalu učenika 7. i 8. razreda OŠ

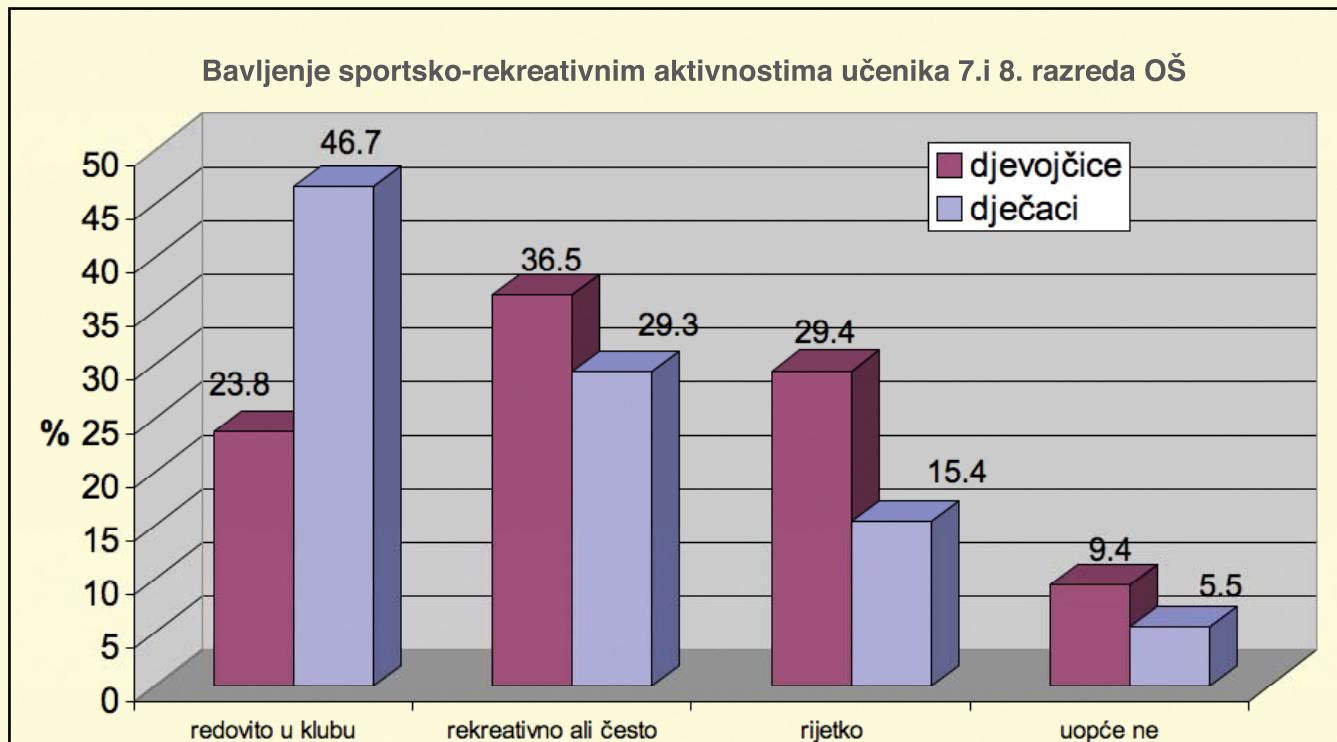
Igranje na računalu učenika 2. razreda SŠ

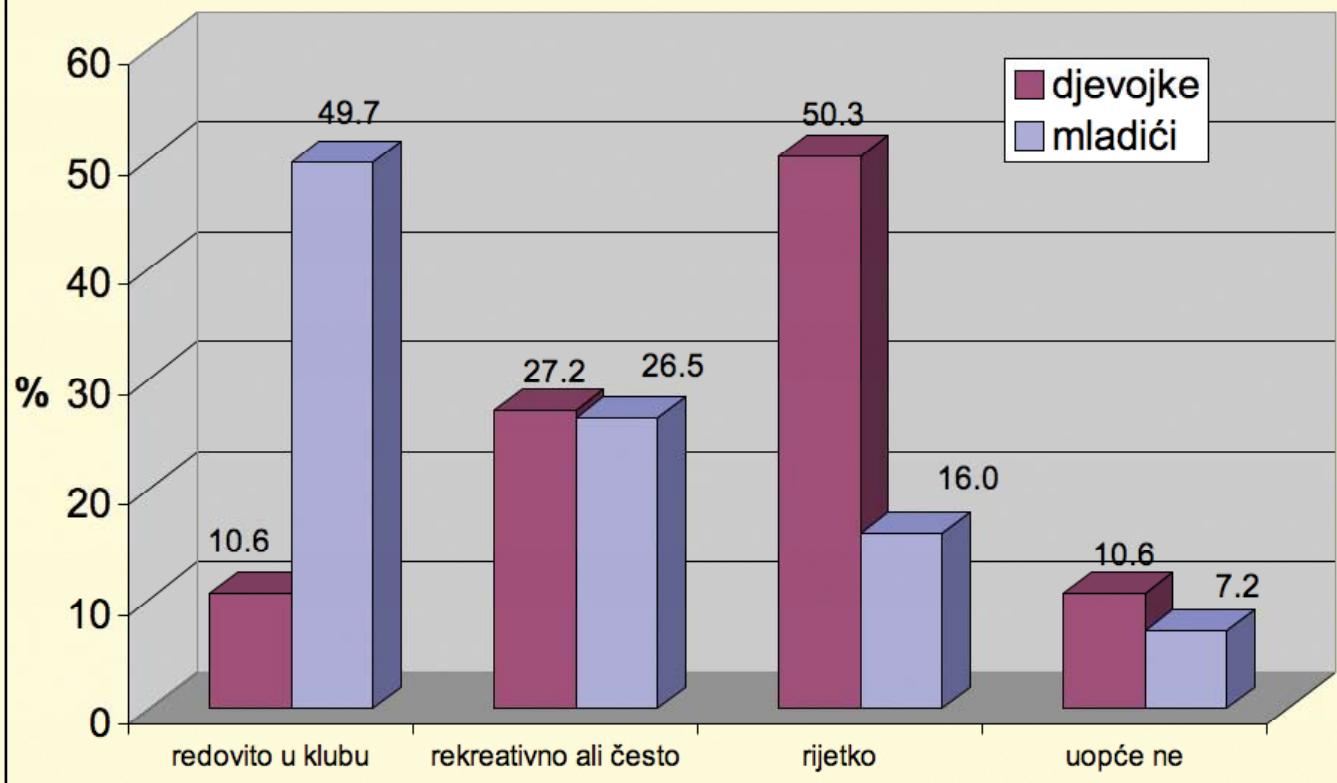
BAVLJENJE SPORTOM

Za normalan rast i razvoj djeteta važna je svakodnevna tjelesna aktivnost. Aktivno dijete i aktivna mlada osoba, vjerojatno će stečenu naviku zadržati i u odrasloj dobi. Mnoga su istraživanja pokazala da su mlađa djeca aktivnija od starije kao i veći interes dječaka i mladića za sport i rekreaciju. Ne smije se zaboraviti da djeca uče prvenstveno na primjeru svojih roditelja, a uz dobar primjer važno je i ohrabrenje. Dostupnost prostora i programa, kako prostorna, tako i finansijska, također nije zanemariva.

Ovo je istraživanje pokazalo da je gotovo polovica (46,7%) dječaka 7. i 8. razreda aktivno uključeno u neki sportski klub i trenira 2-3 puta tjedno, a duplo je manji broj djevojčica koje se aktivno bave sportom (23,8 %), a puno je veći broj onih koje sport ne zanima ili pak se vrlo rijetko bave sportom i rekreacijom (38,7% djevojčica u odnosu na 20,9% dječaka).

Bavljenje sportsko-rekreativnim aktivnostima učenika 2. razreda SŠ

Mnoga su istraživanja pokazala da tjelesna aktivnost opada s godinama, osobito među djevojkama, što je pokazalo i naše istraživanje. Dok je interes mladića za sport i rekreaciju ostao gotovo isti, interes djevojaka se smanjio za pola, naime čak 60,9% ispitanih djevojaka 2. razreda srednje škole se rijetko bavi ili se uopće ne bavi sportsko-rekreativnim aktivnostima, a samo ih 10,6% redovito trenira u nekom klubu. Razlog za takvu situaciju treba detaljnije istražiti, no možemo prepostaviti da

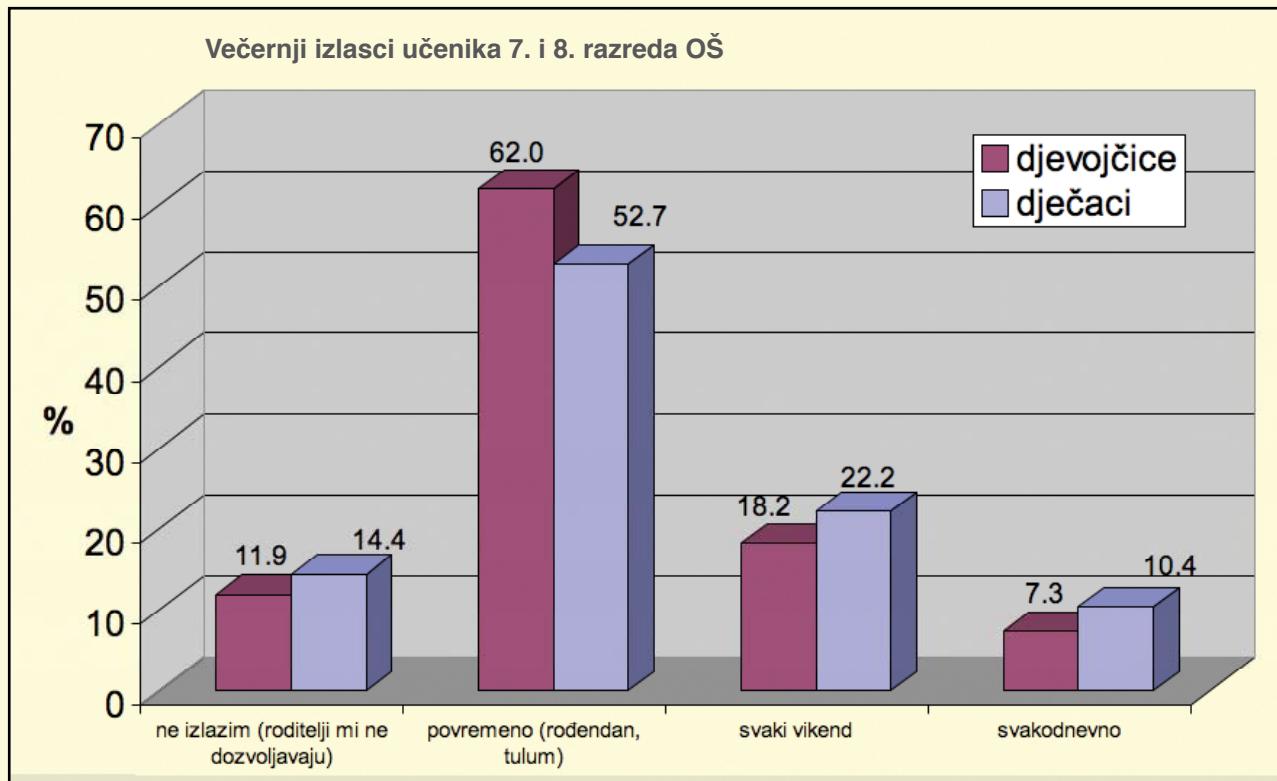
je tako i zbog toga jer se u školskim i drugim klubovima najčešće nude programi kao što su nogomet, rukomet, košarka, atletika ili gimnastika, a vrlo rijetko ples, aerobik, pilates ili drugi rekreativni programi koji su zanimljiviji djevojkama te dobi, koje često nisu zadovoljne svojim izgledom i žele se baviti nekim sportom koji će više utjecati na oblikovanje tijela, a manje su zainteresirane za natjecateljske sportove.

VEČERNJI IZLASCI

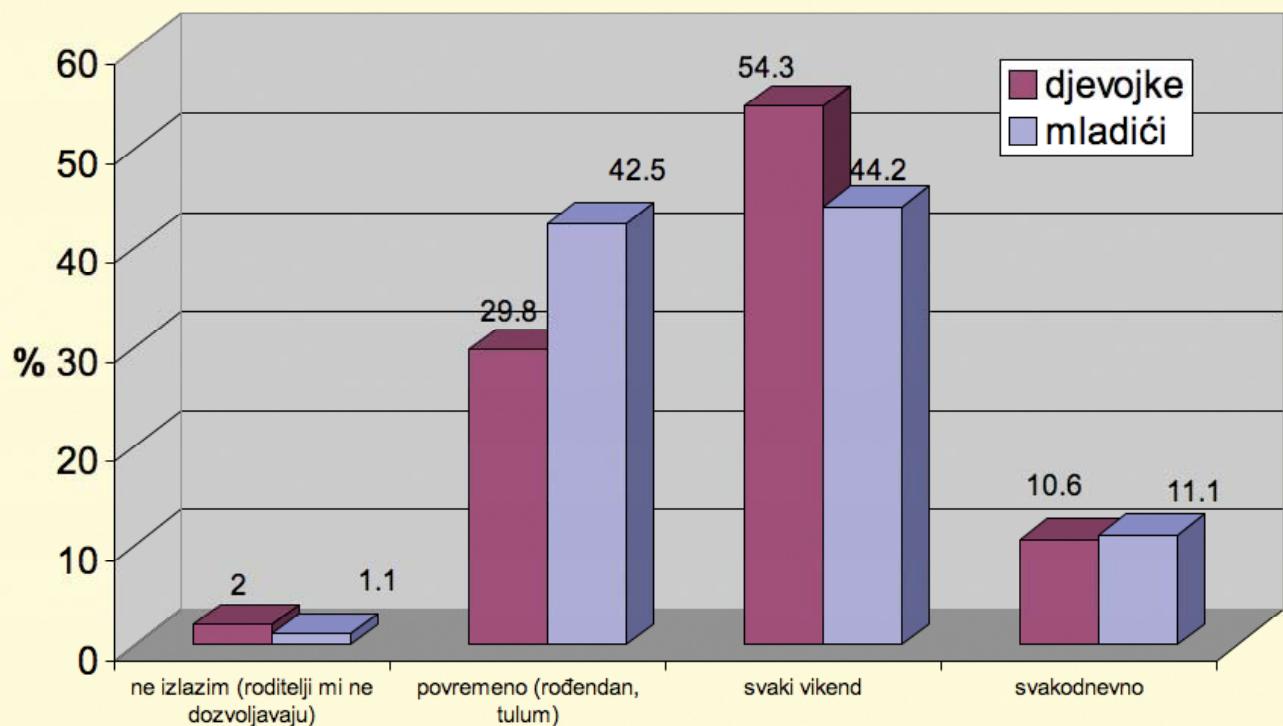
Premda svaki izlazak ne znači i rizično ponašanje, ipak se većina rizičnih ponašanja veže uz večernje izlaske mladih.

Ovo je istraživanje pokazalo da je prosječna dob u kojoj su ispitanici započeli s večernjim izlascima jednaka za oba spola (13,7 godina za djevojčice i 13,6 godina za dječake). U ispitanika 7. i 8. razreda nešto je veći broj dječaka nego djevojčica koji izlaze svaki vikend (njih 22,2% u odnosu na 18,2% djevojčica). Također je veći udio dječaka koji izlaze svakodnevno (10,4% dječaka i 7,3% djevojčica).

Među ispitanicima 2. razreda srednje škole veći je udio djevojaka koje izlaze svaki vikend, a gotovo je jednak udio mladića i djevojaka koji izlaze svakodnevno. Naime, svaki vikend izlazi 44,2% dječaka i 54,3% djevojčica, a svakodnevno 11,1% dječaka i 10,6% djevojčica.

Večernji izlasci učenika 2. razreda SŠ

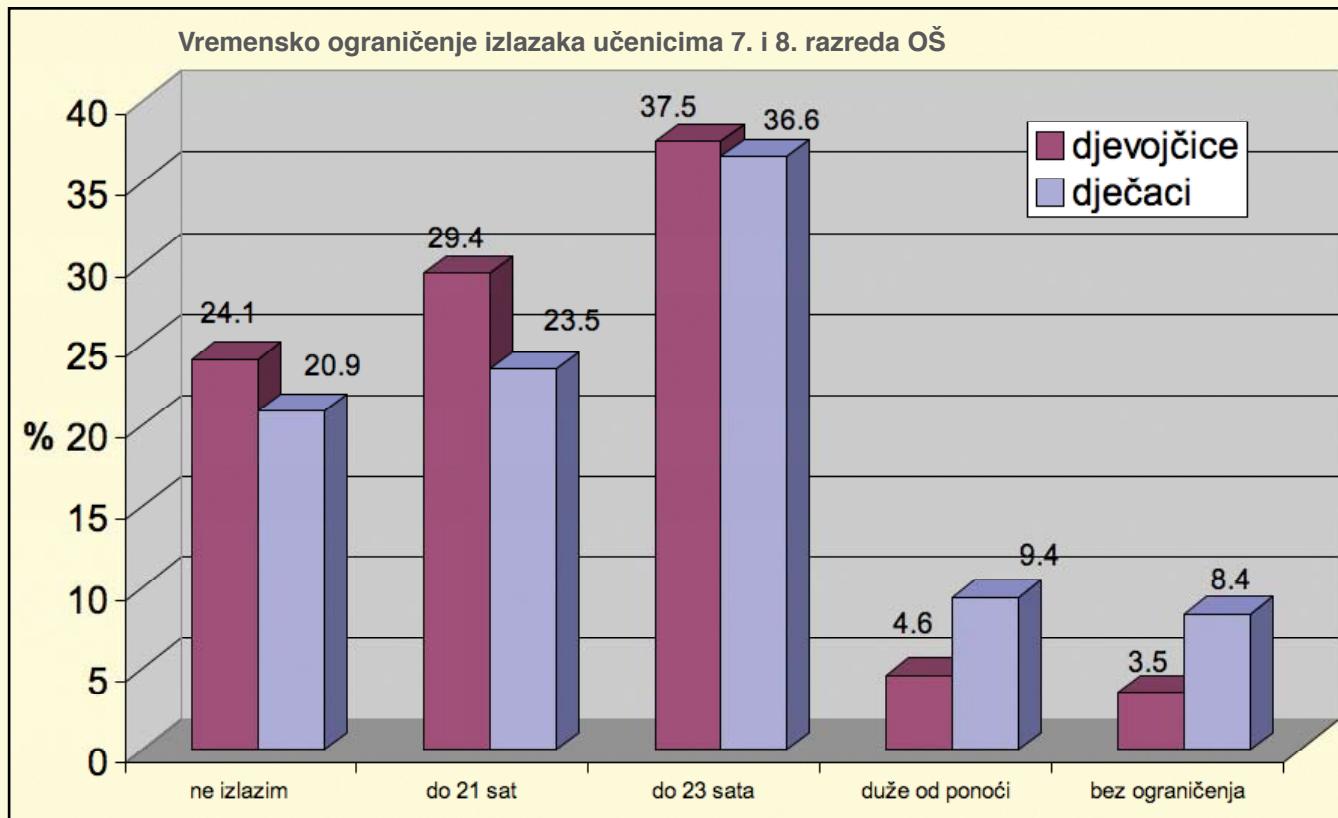
Vremenska ograničenost izlazaka

Potreba za druženjem i pripadanjem nekoj grupi je važna životna potreba, a postaje još izraženija u razdoblju puberteta. Utjecaj vršnjaka u tom je periodu ispred utjecaja roditelja i drugih odraslih osoba. Stoga je potrebno poticati druženje među mladima, ali je i neobično važno poznavati prijatelje i poznanike s kojima se djeca i mladi druže kao i njihove stavove i navike.

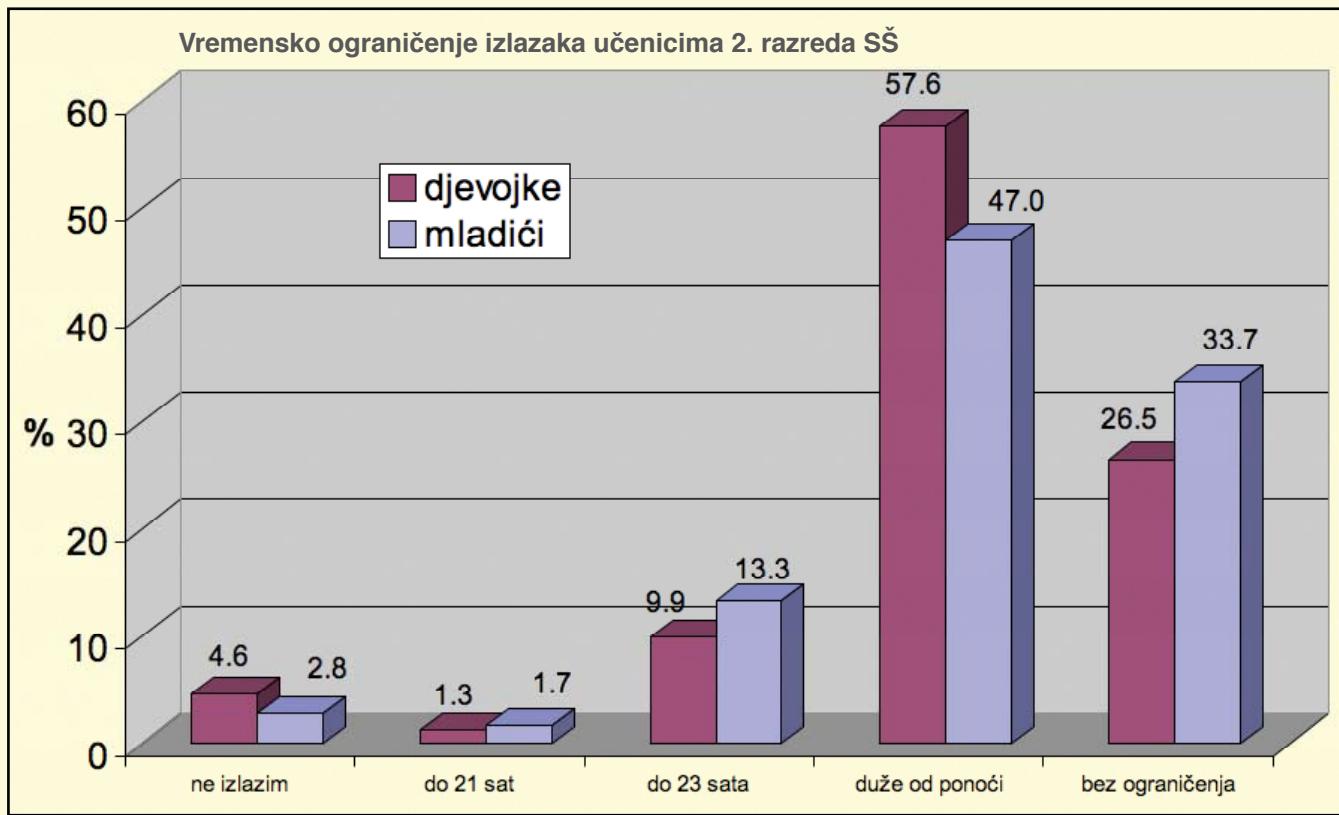
Obiteljski zakon jasno navodi da su roditelji dužni i imaju pravo nadzirati svoje dijete u

druženju s drugim osobama. Također imaju pravo i dužnost djetetu mlađem od 16 godina zabraniti noćne izlaska (u vremenu od 23 sata navečer do 5 sati ujutro) bez svoje pratnje ili pratnje druge odrasle osobe u koju imaju povjerenja. Ovo je istraživanje, kao i mnoga druga pokazalo da neki roditelji taj zakon krše.

Naime, čak 9,4% ispitanih dječaka i 4,6% ispitanih djevojčica 7. i 8. razreda ostaju vani duže od ponoći, a još je poraznije da 8,4% dječaka i 3,5% djevojčica uopće nemaju ograničene izlaska!

U ispitanika srednje škole daleko je veći udio onih koji smiju ostati vani duže od ponoći kao i onih koji nemaju ograničene noćne izlaskе. Kako je ovo istraživanje rađeno u lipnju 2007. godine, neki su ispitanici već navršili 16 godina i bez obzira što se možda i ne krši Obiteljski zakon, ipak se postavlja pitanje nije li tolika sloboda prevelika odgovornost i teret koji stavljamo pred mlade osobe koje su u vrlo burnom razdoblju svog života i silno znatiželjne, te često s premalo samopouzdanja i nedovoljno znanja o štetnosti sredstava ovisnosti, a pod velikim pritiskom stavova vršnjaka. Istraživanje je pokazalo da je čak veći udio ispitanih djevojaka 2. razreda srednje škole koje mogu ostati vani duže od ponoći (57,6%) nego što je udio mladića (47,0%), ali je veći udio mladića koji uopće nemaju ograničene noćne izlaskе (33,7%), nego što je udio djevojaka (26,5%).

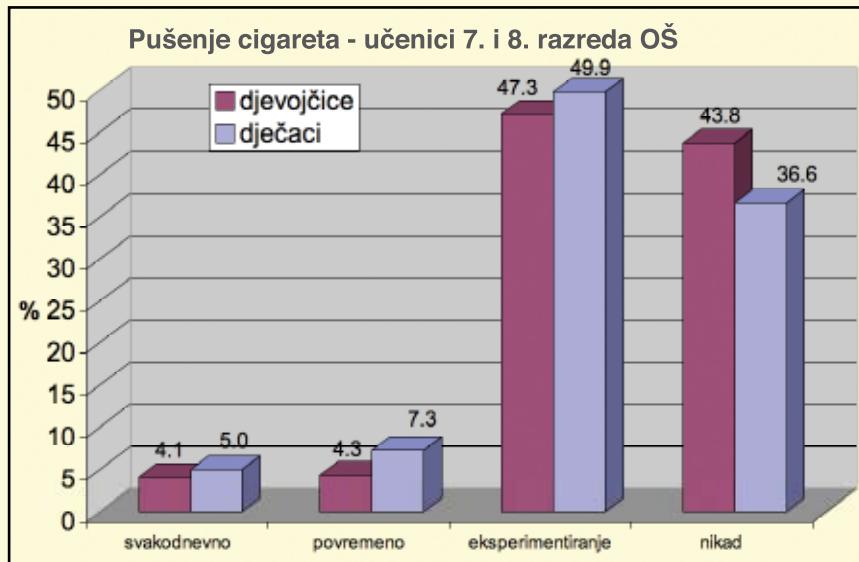
PUŠENJE

Pušenje je jedna od najraširenijih bolesti ovisnosti čije se štetne posljedice najčešće očituju u srednjoj i starijoj životnoj dobi, ali se navika pušenja najčešće stiče u adolescentnom razdoblju života.

Pušenje se danas smatra glavnim izbjegivim čimbenikom rizika za nastanak niza bolesti koje su uzrok prijevremenog umiranja, a prema izvješću Svjetske zdravstvene organizacije, odgovorno je za oko 14% ukupnih smrти u općoj populaciji.

Mladi eksperimentiraju s cigaretama pod utjecajem svojih vršnjaka smatrajući to dokazom zrelosti i jednim od načina dokazivanja sebe i svoje odraslosti, a mnogi koji redovitije puše

u adolescentnom periodu postaju redoviti pušači i u odrasloj dobi, izlažući se tako svim zdravstvenim rizicima koje takvo ponašanje sa sobom nosi.

Broj redovitih pušača raste s dobi a to pokazuju i naši rezultati.

Svakodnevno popuši barem jednu cigaretu 5,0% dječaka i 4,1% ispitanih djevojčica 7. i 8. razreda osnovne škole.

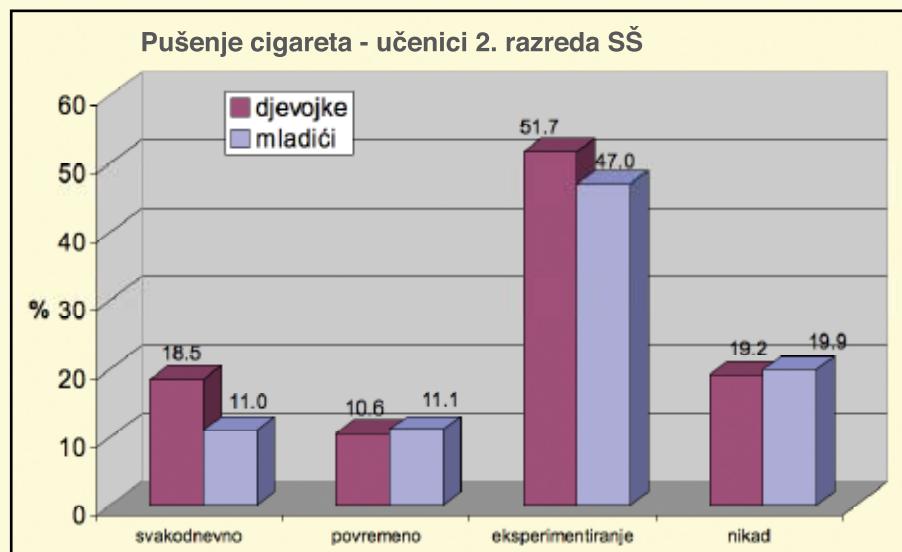
U učenika 7. i 8. razreda osnovne škole, dječaci češće eksperimentiraju s cigaretama nego djevojčice, tako je barem jednom u životu cigaretu probalo 62,2% dječaka i 55,7% djevojčica. **Čak 12,3% dječaka 7. i 8. razreda su pušači (svakodnevni i povremeni), dok se 8,4% djevojčica može svrstati u kategoriju pušača.**

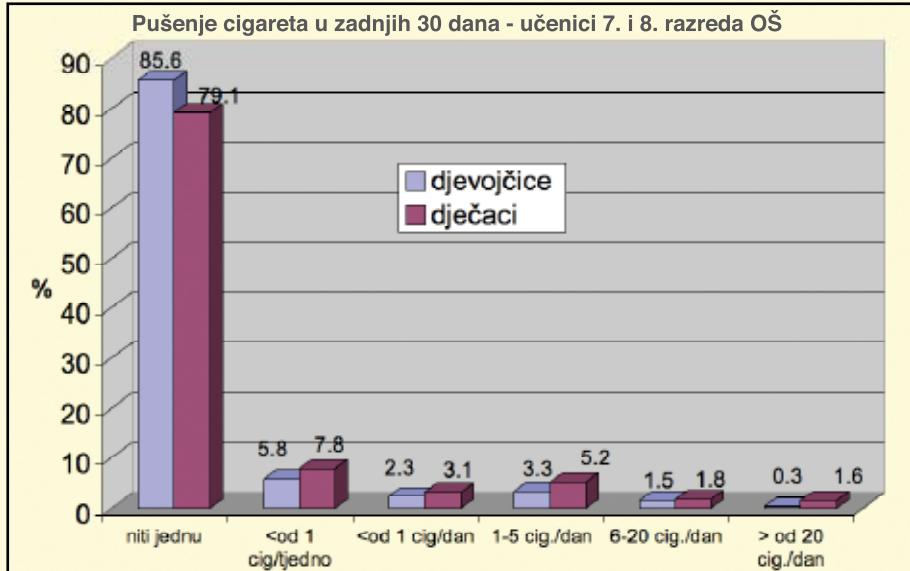
U ovoj je skupini ispitanika najveći broj djece koja su probala pušiti (49,9% dječaka i 47,3% djevojčica), ali im se nije dopalo i nisu nastavili.

U srednjoj školi je situacija lošija, svakodnevno popuši barem jednu cigaretu 11,0% dječaka i 18,5% djevojčica.

Pušiti je probalo, ali ne puši 47,0% dječaka i 52,0% djevojčica.

Nekada je pušenje cigareta bilo obilježje muškog spola, međutim danas su sve manje razlike između djevojaka i mladića, štoviše u 2. razredu srednje škole čak

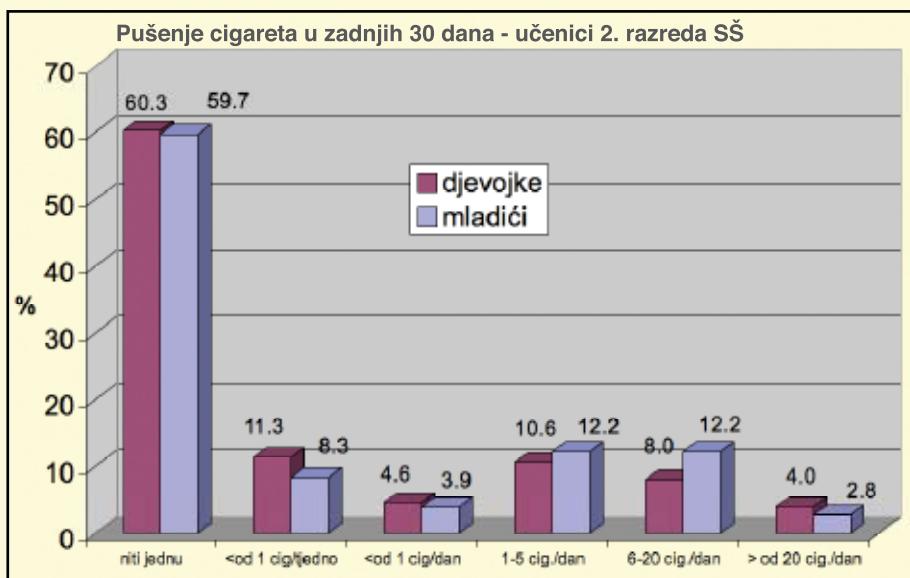
je nešto veći udio djevojčica koje su barem jednom u životu pušile nego što je udio dječaka (80,8% u odnosu na 80,1%).

U srednjoj školi djevojčice puše više od mladića, 18,5% djevojčica puši svakodnevno, a još 10,6% povremeno, dok je svakodnevnih pušača u skupini dječaka 11,0%, a još 11,1% povremeno puši.

Samo 19,9% ispitanih mladića i 19,2% djevojaka nisu niti probali cigarete.

Učenici 7. i 8. razreda osnovne škole popuše veću količinu cigareta dnevno nego njihove vršnjakinje, naime 5,2% dječaka puši od 1-5 cigareta dnevno (u odnosu na 3,3% djevojčica), 1,8% dječaka i 1,5% djevojčica puši 6-20 cigareta na dan, a ima i onih koji puše više od jedne kutije cigareta dnevno (1,6% dječaka i 0,3% djevojčica).

U srednjoškolskoj populaciji mladi puše veće količine cigareta, najviše djevojaka puši od 1-5 cigareta dnevno (10,6%), dok jednak udio mladića puši 1-5 cigareta dnevno kao i 6-20 cigareta na dan (njih 12,2%). Udio djevojaka koje puše više od jedne kutije cigareta na dan čak je veći nego udio mladića (4,0% u odnosu na 2,8%).

KORIŠTENJE ALKOHOLA

Pijenje alkohola u našem je društvu opće prihvaćena navika i često je ljudi teško uvjeriti da se radi o psihoaktivnom sredstvu, odnosno legalnoj, narodnoj, ali ipak drogi.

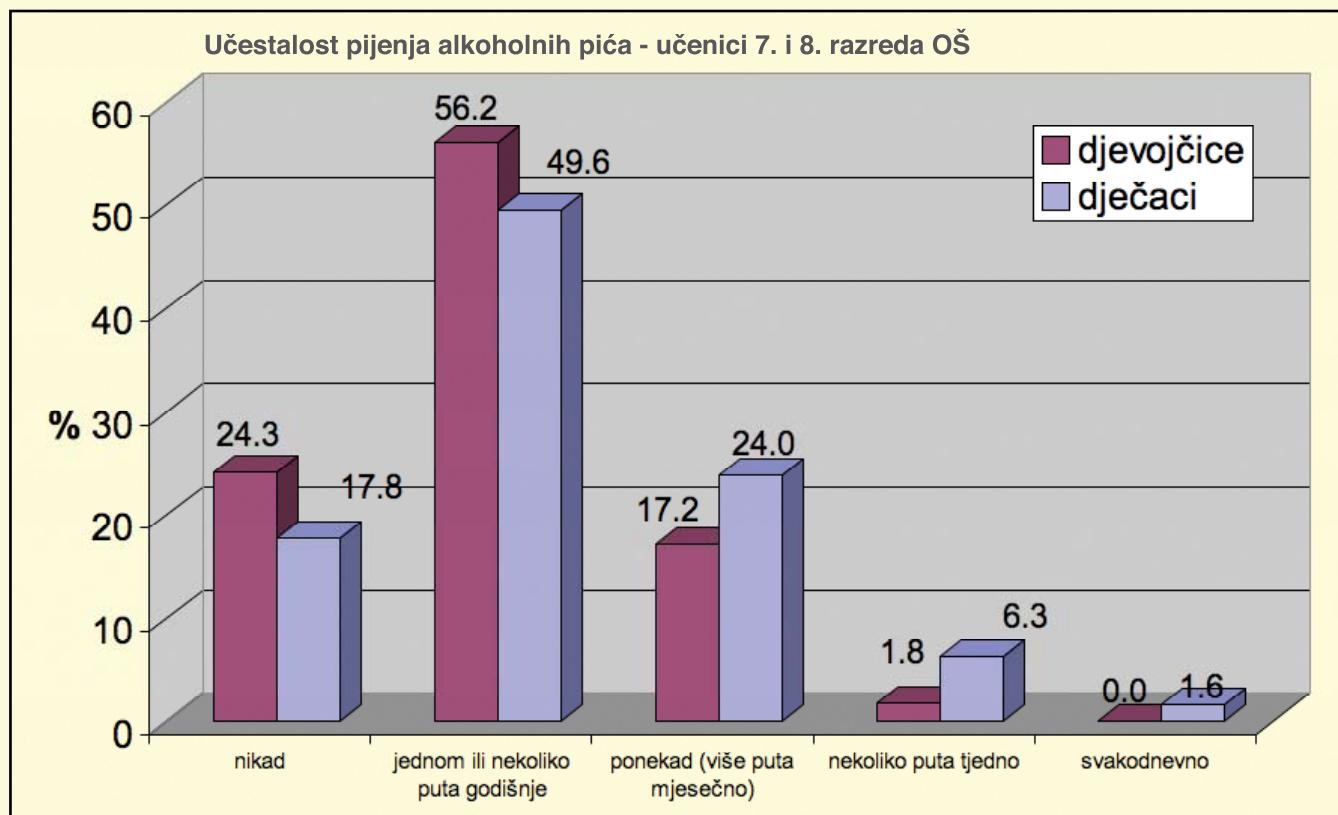
Pijenjem alkohola mijenja se raspoloženje, osjećanje i ponašanje čovjeka, dakle, alkohol svakako djeluje kao opojno sredstvo i njegovo

korištenje može imati ozbiljne posljedice po fizičko i psihičko zdravlje osobe koja piće.

Alkoholna industrija svakodnevno ulaže velika sredstva u promidžbu pijenja alkoholnih pića i velikim medijskim kampanjama uvjerava javnost da alkohol nije štetan, te da je njegovo korištenje zapravo korisno.

Misleći samo na svoj profit, poruke o tome da je alkohol čak i koristan svakodnevno se odašilju u javnost, a nerijetko su takve poruke usmjerene upravo prema mladima.

Pijenje alkohola u svim prigodama sastavni je dio naše tradicije i „kulture“.

Alkohol je prisutan i u prigodama kad se slavi i u prigodama kad se žaluje, a kako je teško mijenjati uvriježene stavove i navike sveukupnog društva.

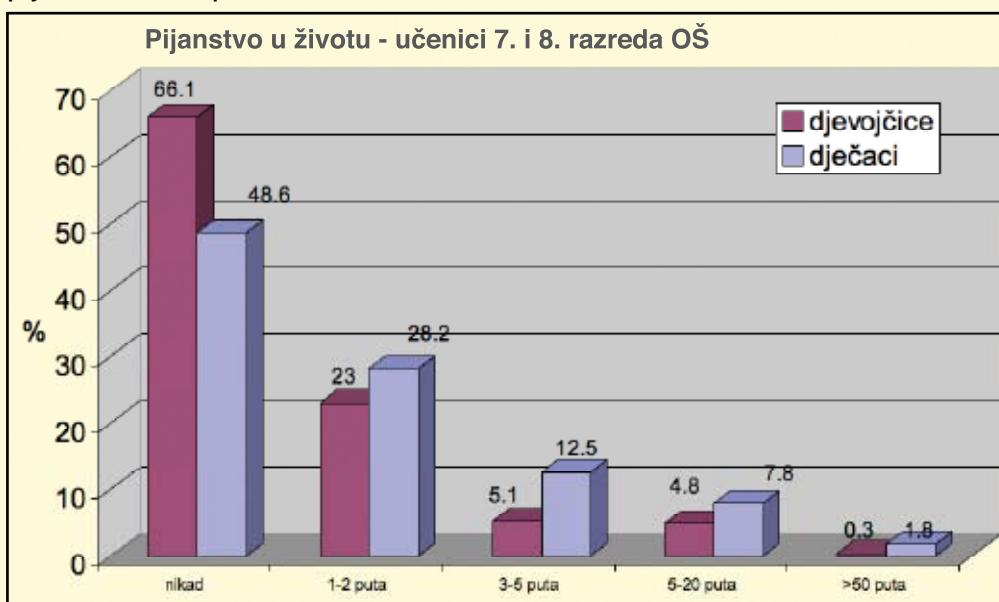
Zato je i u radu na prevenciji ovisnosti lakše ljudi uvjeriti u štetno djelovanje cigareta i naročito ilegalnih droga, a puno teže uvjeriti ih da šteta koju izaziva prekomjerno pijenje alkoholnih pića višestruko premašuje štetu izazvanu zloupotrebom npr. ilegalnih droga.

Iz rezultata našeg istraživanja vidljivo je koliko ovakav stav društva prema pijenju alkohola utječe na naviku pijenja među mladima.

Iako smo i u kvalitativnom istraživanju pijenja alkohola među mladima stekli saznanje da naši mlađi puno i često piju, bez velike razlike prema spolu, školskom uspjehu, itd., ipak poražavajuće djeluju brojke do kojih smo došli ovom anketom.

Navika pijenja razvija se u sve nižoj životnoj dobi, pa je već i među učenicima 7. i 8. razreda poražavajuće veliki broj konzumenata alkoholnih pića.

Naime, 32% ispitanih dječaka 7. i 8. razreda osnovnih škola možemo svrstati u kategoriju redovitim konzumenata alkoholnih pića (piju više puta mjesечно-vjerojatno vikendom, ali i više puta tjedno, odnosno svakodnevno), dok u tu kategoriju možemo svrstati 19% djevojčica, što je također alarmantno (svaka 5. djevojčica). Još je alarmantnije da 1,6% dječaka 7. i 8. razreda pije alkoholna pića svakodnevno.

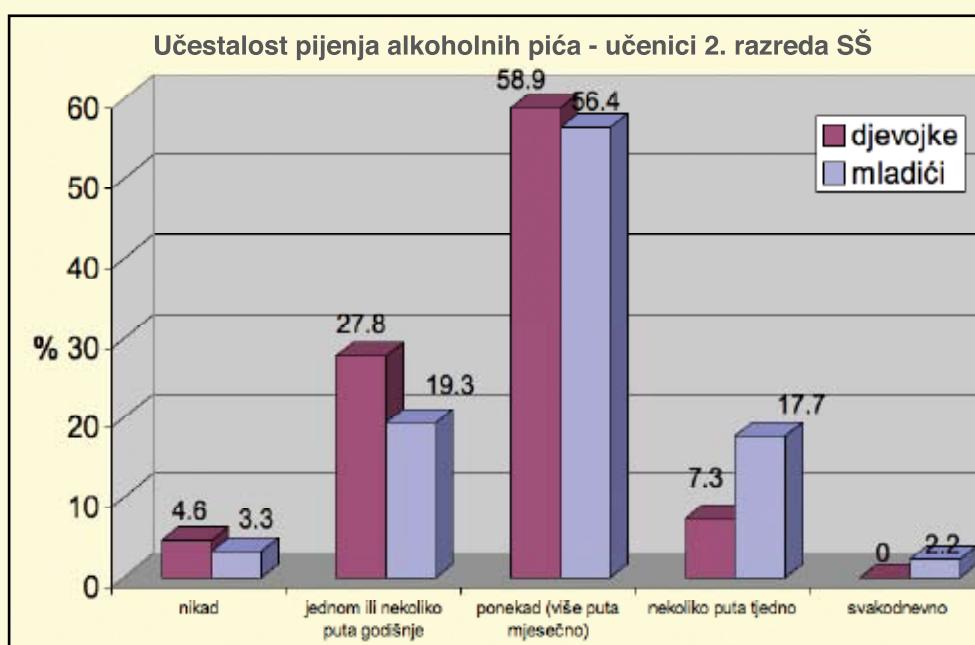
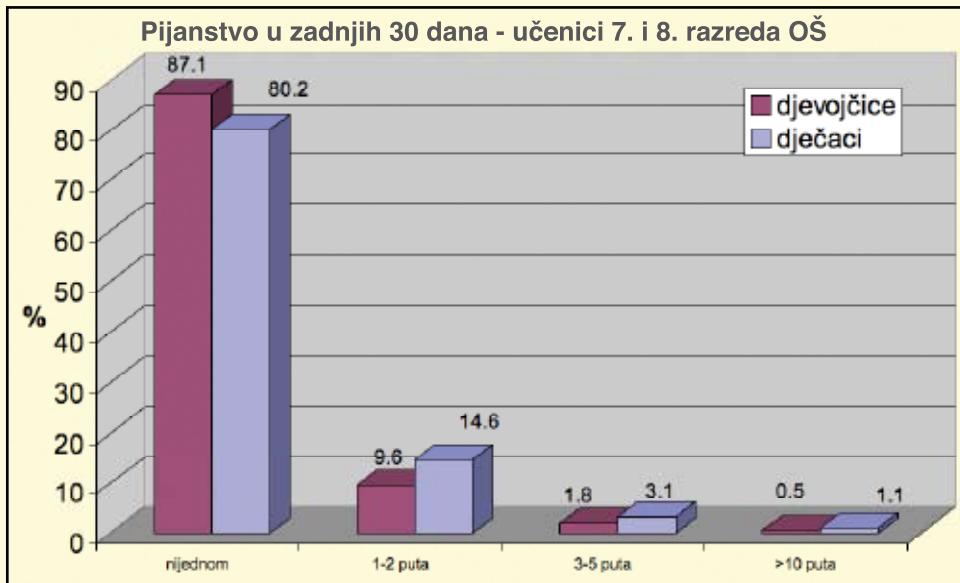

Zabrinjavajući je i podatak da je više od pola dječaka 7. i 8. razreda (50,4%) bilo pijano najmanje jednom u životu, a **22,1% dječaka 7. i 8. razreda ima iskustvo ponovljenog pijanstva i bilo je pijano više od 3x što se ne može smatrati slučajnim opijanjem, već rizičnim ponašanjem, (kao i 10,2% djevojčica).**

U posljednjih mjesec dana svaki peti ispitani učenik 7. i 8. razreda (18,8%), je bio pijan najmanje jednom.

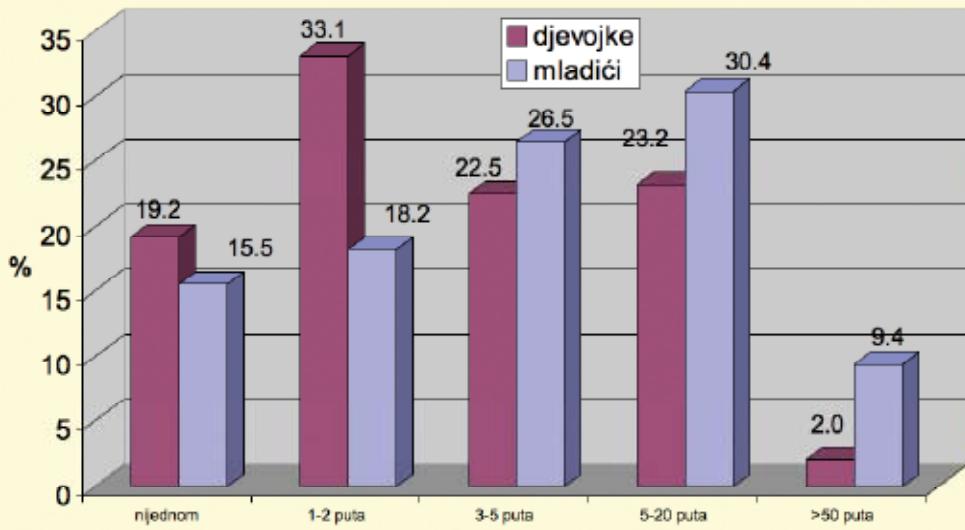
U konzumiranju alkoholnih pića djevojčice ne zaostaju puno za dječacima, čak ni u osnovnoj školi. Nai-me, 33,2% djevojčica 7.i 8. razreda je bilo pijano najmanje jednom u životu, a alarmantno je to što je svaka 10 djevojčica (11,9%) 7. i 8.

razreda bila pijana najmanje jednom u posljednjih mjesec dana.

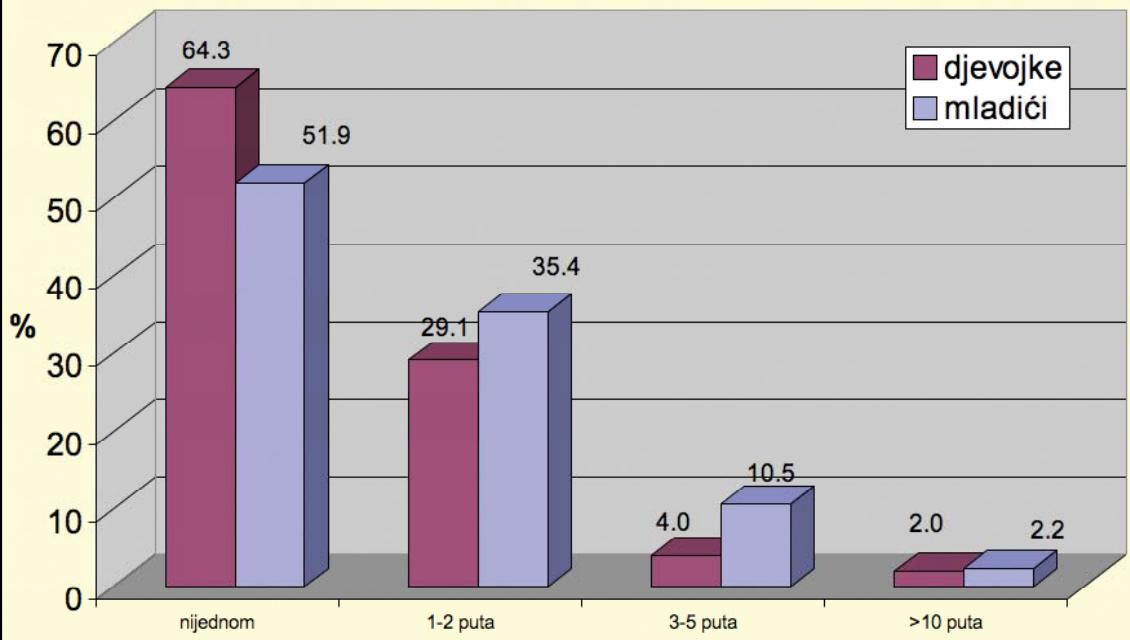
U drugim razredima SŠ 76,3% mladića redovito piće alkoholna pića (više puta mjesечно, vjerojatno svaki vikend, odnosno nekoliko puta tjedno ili svakodnevno) kao i 66,2% djevojaka, a čak 80,8% djevojaka 2. razre-da srednjih škola je bilo pijano najmanje jednom u životu, kao i 85,5% mladića.

Pijanstvo u životu - učenici 2. razreda SŠ

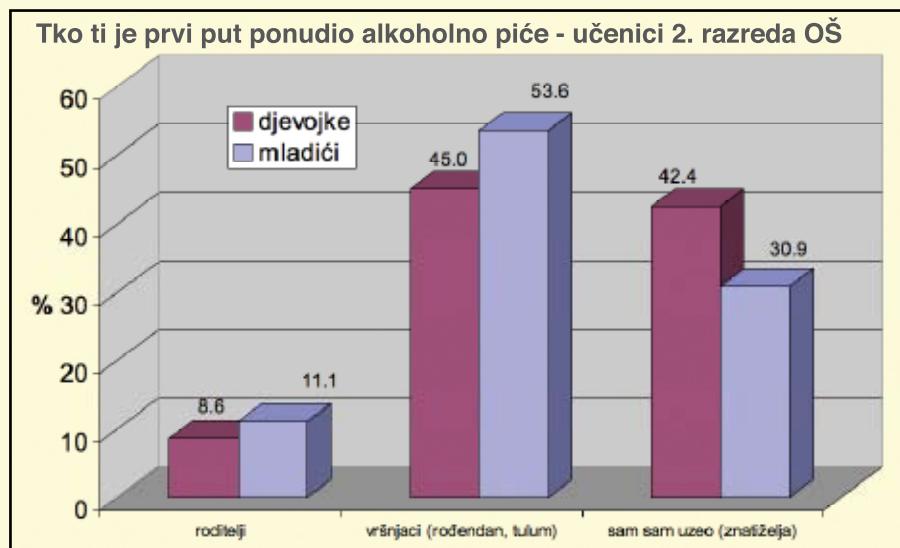
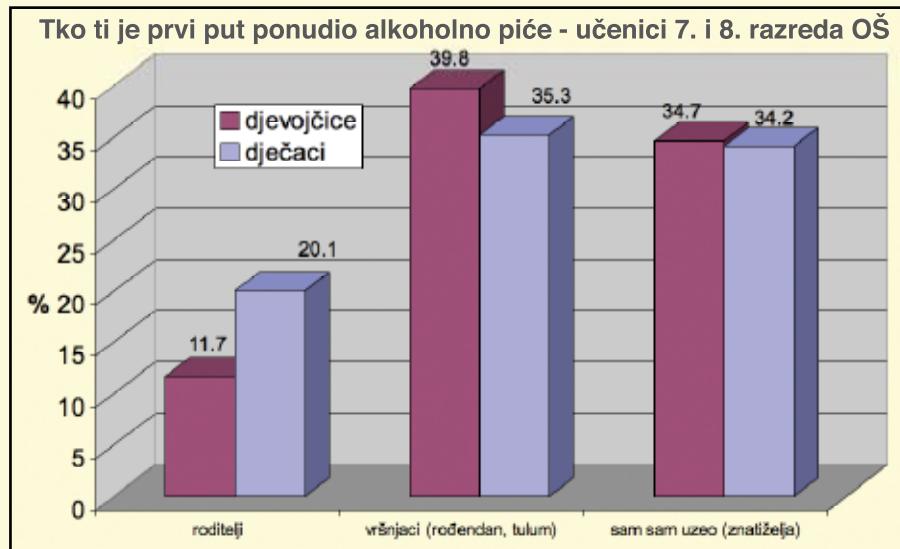
U 2. razredu srednje škole u posljednjih mjesec dana bilo je pijano najmanje jedanput čak 35,1% djevojaka i polovica (49,9%) mladića, a više od 3x u životu se opilo 66,3% mladića i 47,7% djevojaka.

Pijanstvo u zadnjih 30 dana - učenici 2. razreda SŠ

Tko ti je prvi ponudio alkoholno piće?

U literaturi se često navodi podatak da djeca prvi put alkohol probaju u svojoj obitelji, na nagovor nekoga od roditelja, rodbine ili obiteljskih prijatelja, a često je to pogotovo za mušku djecu čin inicijacije i ulaska u svijet odraslih. Takva smo saznanja dobili i intervjuiranjem djece tijekom kvalitativnog istraživanja.

Ovim istraživanjem potvrdili smo da je još uvijek u našem društvu pjenje alkohola «znak muškosti» jer dječacima 7. i 8. razreda češće prvo piće bude ponuđeno od strane roditelja nego djevojčicama (20,1% u odnosu na 11,7%).

No ipak najčešće prvo piće i djevojčicama i dječacima bude ponuđeno od vršnjaka (39,8% djevojčicama i 35,3% dječacima), a veliki dio njih je sam uzeo prvo piće iz značitelje.

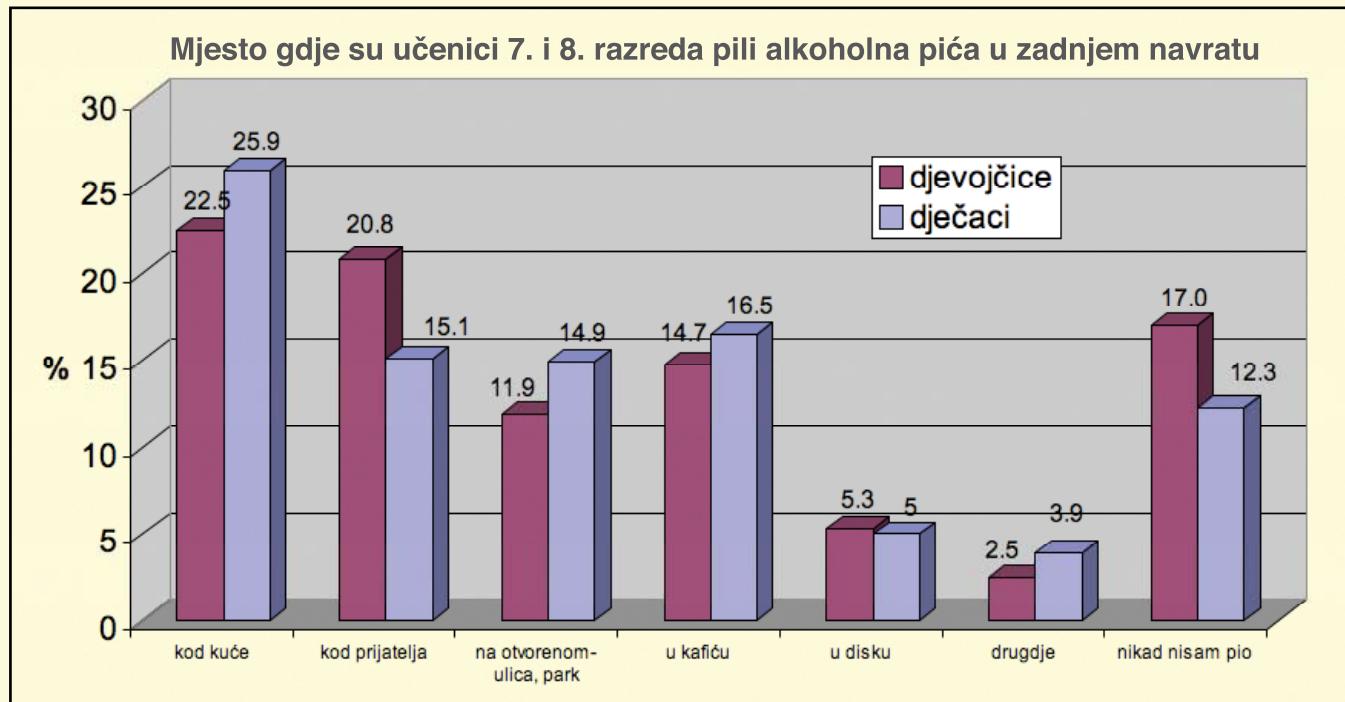
Prvo pjenje alkohola ponuđeno od vršnjaka vjerojatno se događa na rođendanima ili drugim slavlјima, na kojima djeca i mlađi kopiraju odrasle kod kojih se umjerena konzumacija alkoholnih pića kod raznih proslava smatra dijelom običaja i socijalno prihvatljivim. To je odraz poruke o prihvatljivosti konzumiranja alkoholnih pića koje šaljemo mlađima iz vlastitog doma.

Zato je uputno podsjetiti roditelje da je važan nadzor djece prilikom raznih slavlja osobito u vlastitom domu, uz jasan stav i netoleriranje pjenja pa i najmanjih količina alkoholnih pića.

U srednjoškolskoj populaciji još je veći udio onih koji su prvo piće popili u društvu vršnjaka i to najčešće u kafićima ili na otvorenom, u parkovima i na ulici.

Gdje mladi najčešće piju?

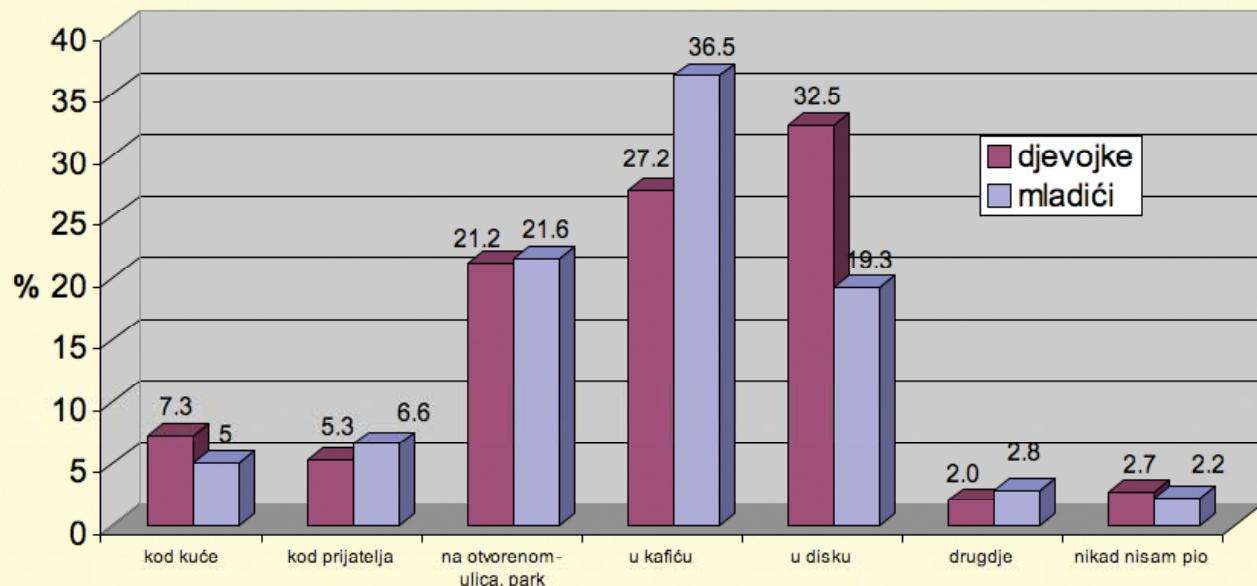
Učenici 7. i 8. razreda očito češće piju alkohol u svojim domovima i domovima svojih prijatelja, te na otvorenom, a navode da piće kupuju u dućanima.

Srednjoškolci najčešće ipak piju u kafićima ili u discu, ali i na otvorenom.

Obzirom da se kod jednih i kod drugih radi o maloljetnim osobama, radi se o direktnom kršenju zakona o prodaji i točenju alkoholnih pića maloljetnicima, a sami mladi u svojim izjavama kritiziraju dvoličnost odraslih i nepoštivanje zakona kao jedan od razloga zašto se puno pije.

Mjesto gdje su učenici 2. razreda srednje škole pili alkoholna pića u zadnjem navratu

KORIŠTENJE OSTALIH SREDSTAVA OVISNOSTI

Pojava zlouporabe opojnih droga je usko vezana uz adolescentnu dob od 13. do 21. godine života.

Adolescencija je burno razdoblje odrastanja i sazrijevanja mlade osobe koja je još uvijek u potrazi za svojim identitetom, sklona dokazivanju svoje «odraslosti» i s jasnom potrebom odmicanja od utjecaja roditelja i drugih osoba koje sudjeluju u njenom odgoju. Iako nastoje ostaviti drugačiji dojam, mladi su u razdoblju adolescencije često nesigurni, skloni popuštanju pritiscima svojih vršnjaka, te su kao takvi najzanimljiviji onima koji dobro zarađuju od prodaje droge.

S druge strane, oni koji zarađuju od prodaje droge šalju mladima iskrivljene informacije o drogama, izbjegavajući govoriti o štetnom djelovanju, a drogiranje prikazuju kao pozitivno i bezopasno.

Reći istinu o drogama ne znači zagovarati drogiranje nego upravo suprotno, znači informirati mlade da jedan kratki trenutak mogućeg «užitka» nije vrijedan rizika kojem ih izlaže, jer ih može odvesti na put bolesti, propadanja i teške muke.

Naše istraživanje nije imalo namjeru podsjetiti mlade na to da droge postoje i potaknuti ih na uzimanje, nego upravo suprotno, potaknuti ih na razmišljanje o štetnom djelovanju sredstava ovisnosti i naučiti načine kako se oduprijeti.

Mnogo je droga na našem tržištu i bilo bi nemoguće ispitati stavove mladih o svakoj od njih pojedinačno. Napominjemo da iako postoji jako puno vrsta droga, ne postoji bezopasna droga, svako uzimanje predstavlja stanoviti zdravstveni rizik.

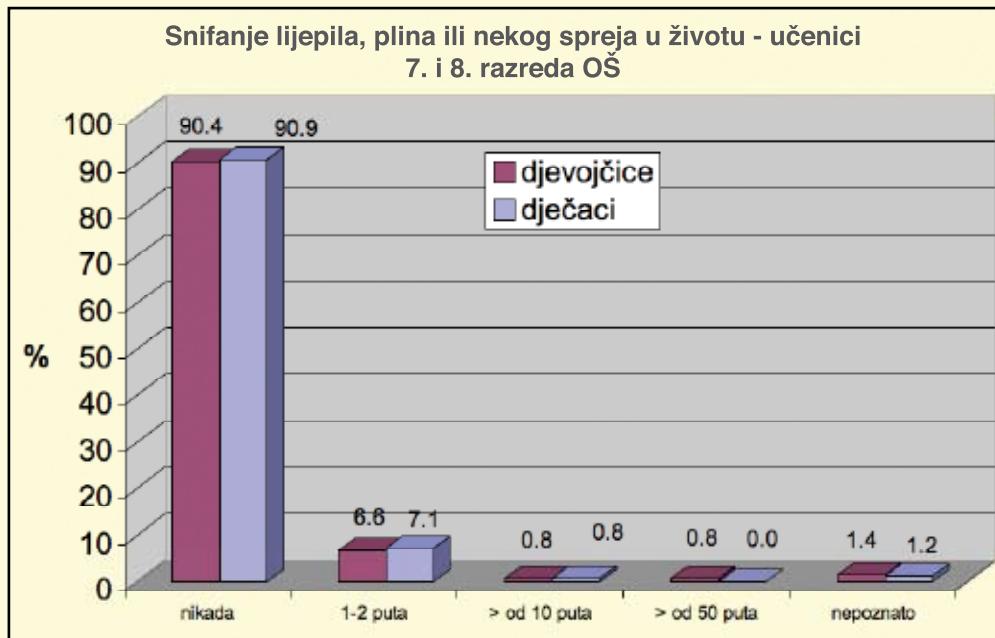
Udisanje inhalacijskih sredstava - „snifanje“

Udisanje inhalacijskih sredstava, najčešće ljepila, lakova, benzinskih para ili razrjeđivača nakon kratkotrajne vrtoglavice, glavobolje i mučnine može izazvati poremećaj svijesti i halucinacije. Obično se događa u društvu vršnjaka, potaknutih znatiželjom i željom da dožive nešto novo.

Može imati ozbiljne posljedice jer su gore navedena sredstva veoma štetna za mozak i živce, a mogu izazvati i **akutno trovanje s prestankom rada srca i disanja, te naglu smrt.**

Udisanje inhalacijskih sredstava veže se obično uz mlađu dob i rijetko prelazi u naviku, što pokazuju i rezultati našeg istraživanja.

Naime „snifati“ je probalo 6,6% djevojčica i 7,1% dječaka iz 7. i 8. razreda osnovne škole, te 7,3% djevojaka i 5% mlađica iz 2. razreda srednje škole, a može se reći da je iznimno mali broj onih koji su to radili više puta, pogotovo među ispitanicima osnovne škole.

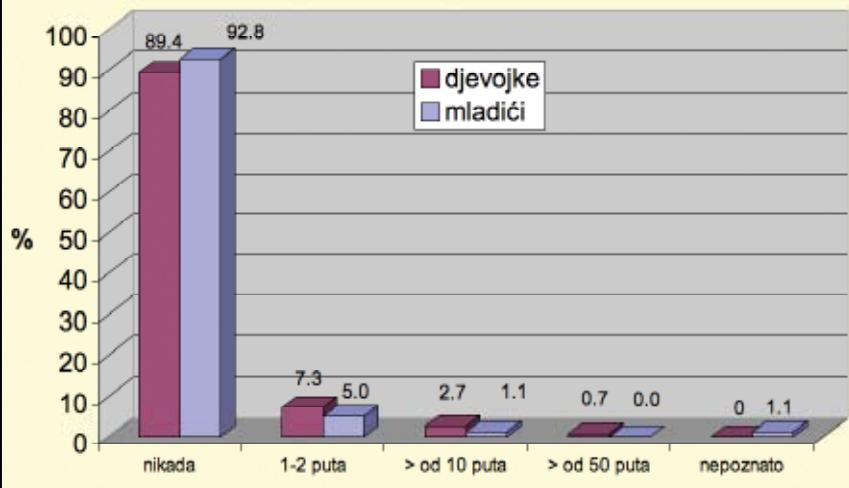
Prema podacima iz literature češće se vezivalo uz muški spol, ali naši rezultati čak pokazuju veću učestalost kod djevojaka, dakle sve manja je razlika po spolovima u korištenju većine sredstava ovisnosti.

Uzimanje sredstava za smirenje

Sredstva za smirenje i spavanje (sedativi-anksiolitici) očito su lako dostupna, kako u kućnim zalihamama tako i u ljekarnama. Kod uzimanja prevelike doze (a

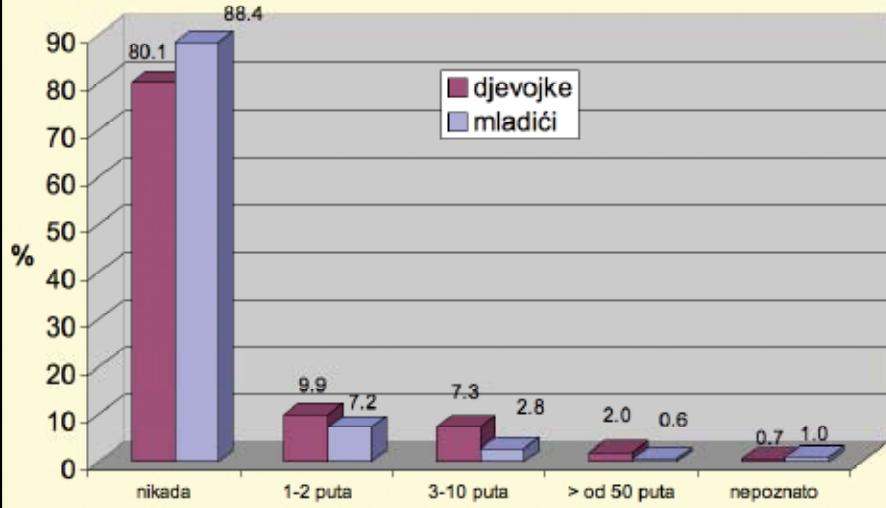
i manjih količina u kombinaciji s alkoholom) moguća je smrt, a redovita upotreba dovodi do ovisnosti.

Snifanje lijepila, plina ili nekog spreja u životu - učenici 2. razreda SŠ

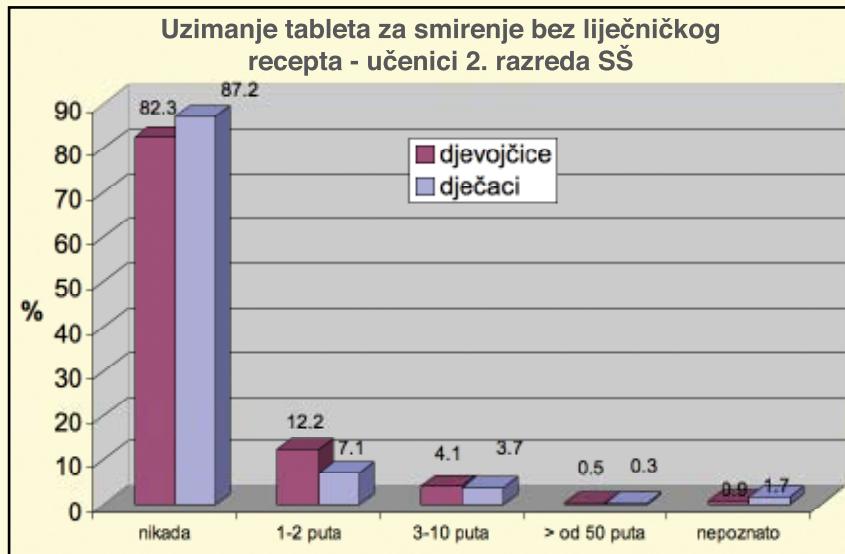
Mnoga su istraživanja pokazala da ženska populacija češće poseže za njima, što je vidljivo i u ovom istraživanju.

Uzimanje tableta za smirenje bez liječničkog recepta - učenici 7. i 8. razreda OŠ

Među ispitanicama 7. i 8. razreda čak je 16,8% djevojčica uzelo barem jednom neku tabletu za smirenje bez liječničke preporuke (u odnosu na 11,1% dječaka), a 4,6 % je to učinilo ponavljano.

Među srednjoškolcima je još učestalije uzimanje tableta. Naime, 19,2% djevojaka je barem jednom u životu uzelo tabletu za smirenje (u odnosu na 10,6% dječaka), a čak 7,3% ispitanih djevojaka uze-

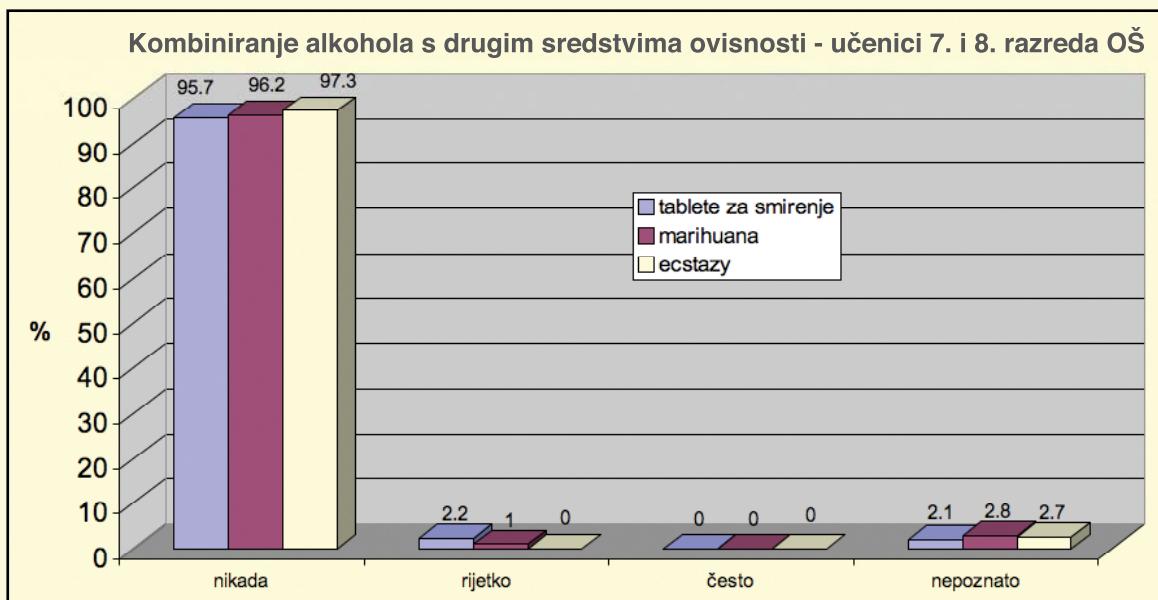

lo je sredstvo za smirenje 3-10 puta, dok se u 2% djevojaka može govoriti o razvijenoj navici (uzelo jetbl. za smirenje više od 50 puta).

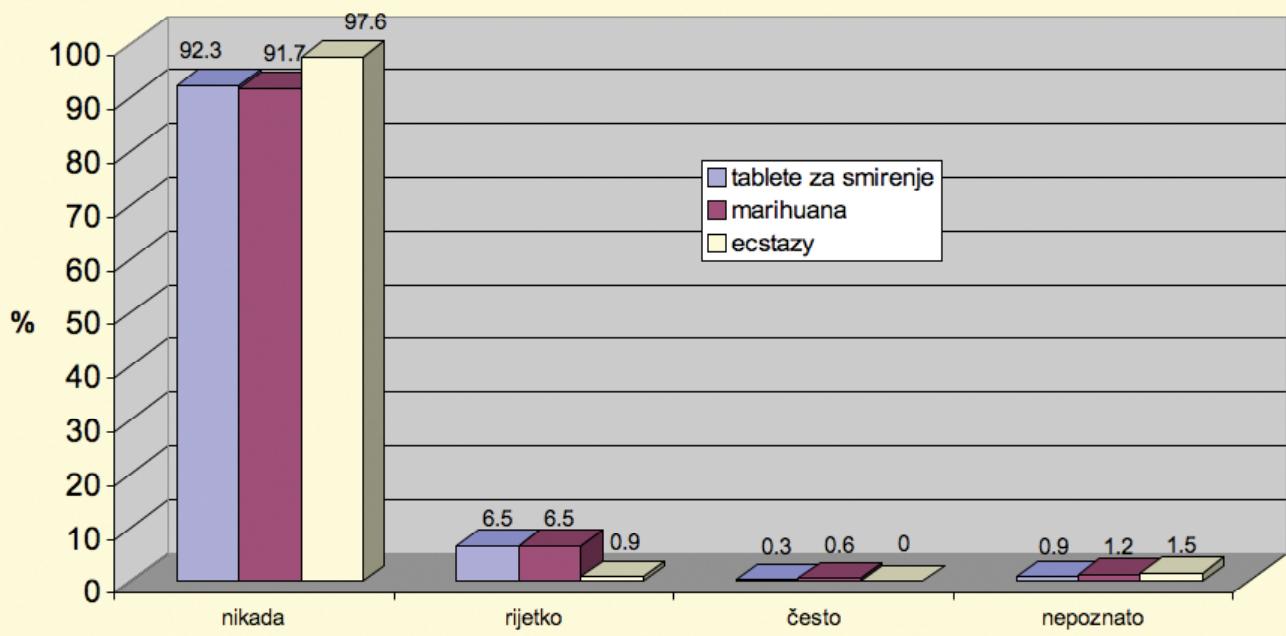
Često se u literaturi navodi kao jedno od obilježja rizičnog ponašanja mladih, kombiniranje više psihoaktivnih sredstava.

Niti našim ispitanicima nije strano kombiniranje sredstava ovisnosti, osobito u srednjoškolskoj populaciji. Najčešće se sa alkoholom kombinira uzimanje tableteta za

smirenje i marihuane (u 6,5% ispitanika 2. razreda srednje škole). Sredstva ovisnosti kombiniraju i ispitanici osnovne škole, premda je udio značajno manji nego u srednjoj školi (2,2% ispitanika je kombiniralo alkohol s tabletama za smirenje, a u 1% slučajeva uz alkohol uzimaju marihuanu).

Kombiniranje alkohola s drugim sredstvima ovisnosti - učenici 2. razreda SŠ

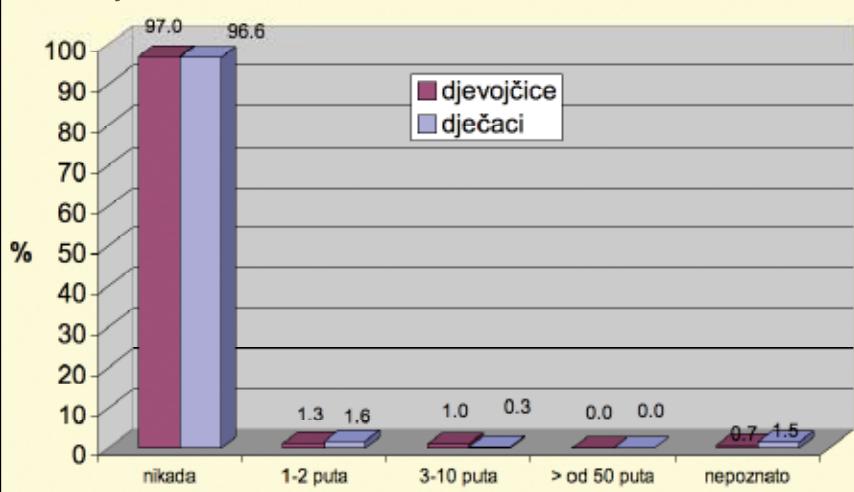

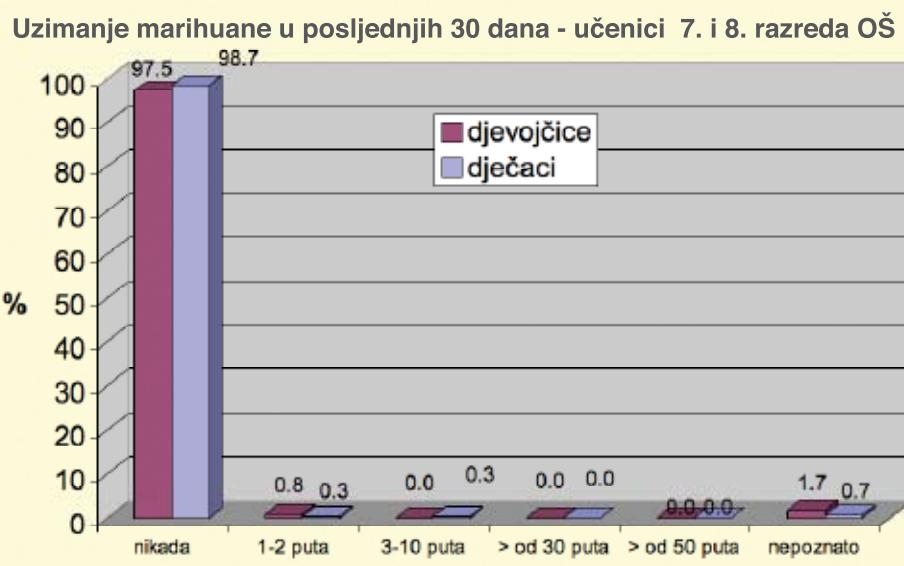
Marihuana

Marihuana ili „trava” ilegalna je droga oko čijeg su se korištenja i štetnog djelovanja vodile i vode brojne polemike.

Danas se većna stručnjaka slaže da je pušenje marihuane štetno za zdravlje i može dovesti do psihičkih i fizičkih oštećenja, slabijih akademskih postignuća i sniženog socijalnog statusa te razvoja ovisnosti, a vrlo često je marihuana put prema ostalim ilegalnim drogama.

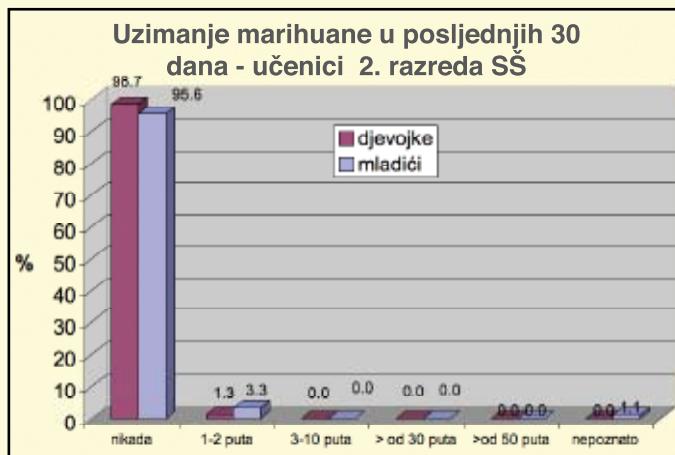
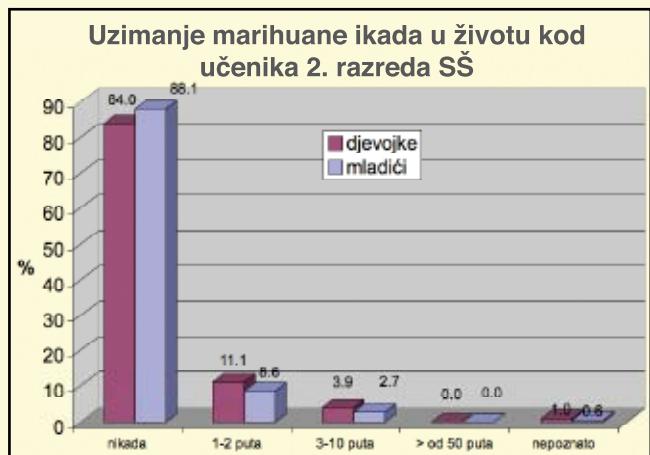
Uzimanje marijuane ikada u životu kod učenika 7. i 8. razreda OŠ

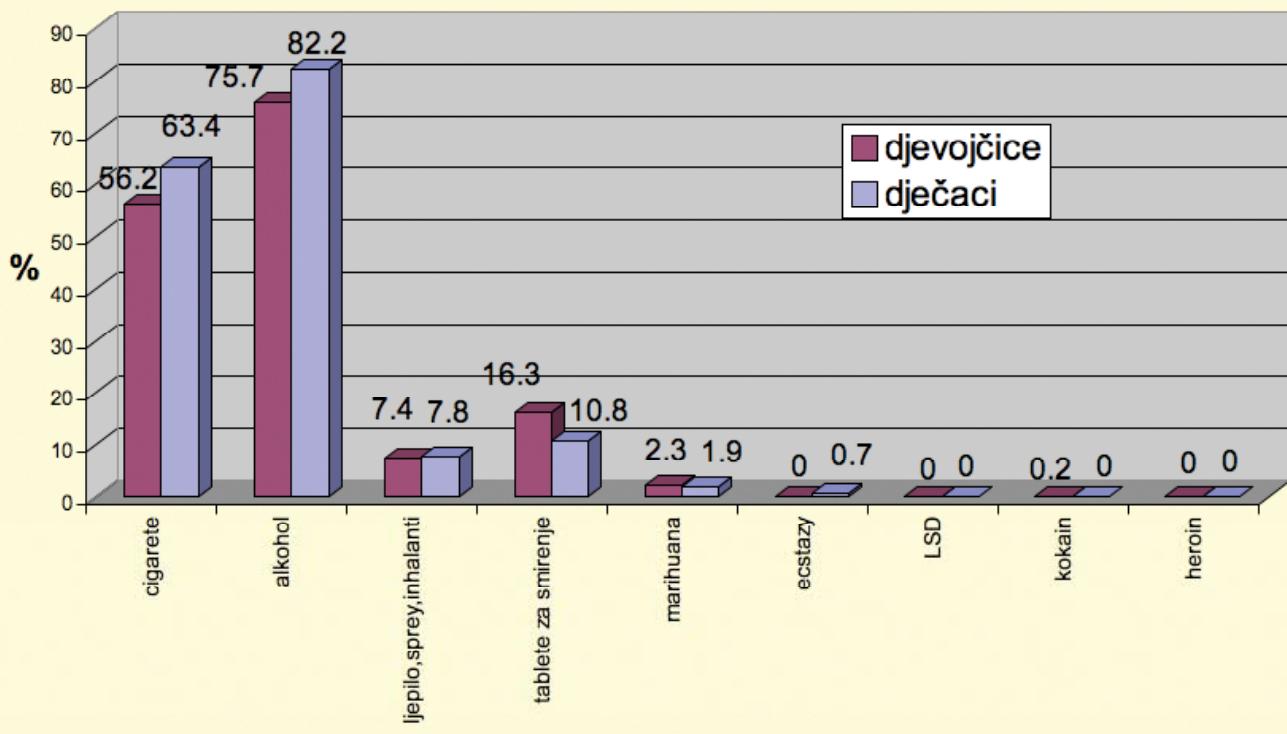

Među ispitanicima iz osnovne škole mali je broj onih koji su probali marihanu (2.3% djevojčica i 1,9% dječaka) i nema redovitih konzumenata.

Broj eksperimentatora raste s dobi, a djevojke češće eksperimentiraju nego njihovi vršnjaci. Tako je među anketiranim srednjoškolcima 15% djevojaka i 11.4% mladića barem jednom u životu probalo marihanu, ali je mali broj ispitanika uzeo marihanu u posljednjih mjesec dana (1.2% djevojaka i 3,3% mladića).

Korištenje sredstava ovisnosti barem jednom u životu - učenici 7. i 8. razreda OŠ

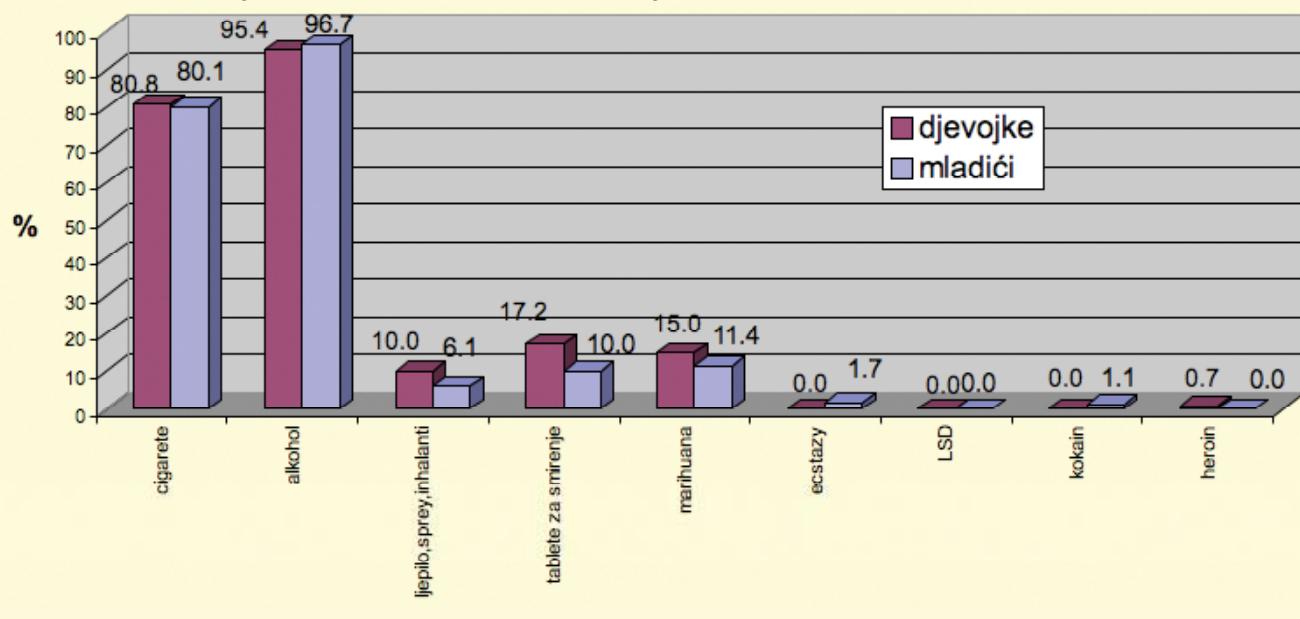
Ova nam slika pokazuje da su kod naših ispitanika najpopularnija sredstva ovisnosti cigarete i alkohol, zatim inhalacijska sredstva, tablete za smirenje i marihuana, a ispitanici 7. i 8. razreda osnovne škole nisu jedino probali LSD i heroin, dok ispitanici srednje škole nisu koristili ni jednom u životu samo LSD (halucinogen).

Veći je udio ispitanih učenika osnovne škole nego udio njihovih vršnjakinja koristio barem jednom u životu cigarete (63,4%/56,2%) i alkohol (82,2%/75,7%), a gotovo jednak udio ljepila te druge inhalante (7,8%/7,4), dok

je veći udio djevojčica nego dječaka koje uzimaju tablete za smirenje (16,3%/10,8%) i marihuanu (2,3%/1,9%).

U ispitanika srednjoškolske populacije vidljivo je da su djevojke prestigle svoje vršnjake u konzumiranju cigareta (80,8%/80,1) i marihuane (15,0%/11,4%), a također je kao i u osnovnoškolskih ispitanika veći udio djevojaka koje su barem jednom u životu uzele tablete za smirenje (17,2%/10,0%), te ljepila i druge inhalante (10,0%/6,1%), dok je udio mladića koji su barem jednom u životu

Korištenje sredstava ovisnosti barem jednom u životu - učenici 2. razreda SŠ

probali alkoholno piće tek neznatno veći od udjela djevojaka (96,7%/95,4%). U srednjoškolaca se uočava mali udio mladića koji su koristili heroin , njih 0,7%, kokain 1,1% i ecstasy 1,7%.

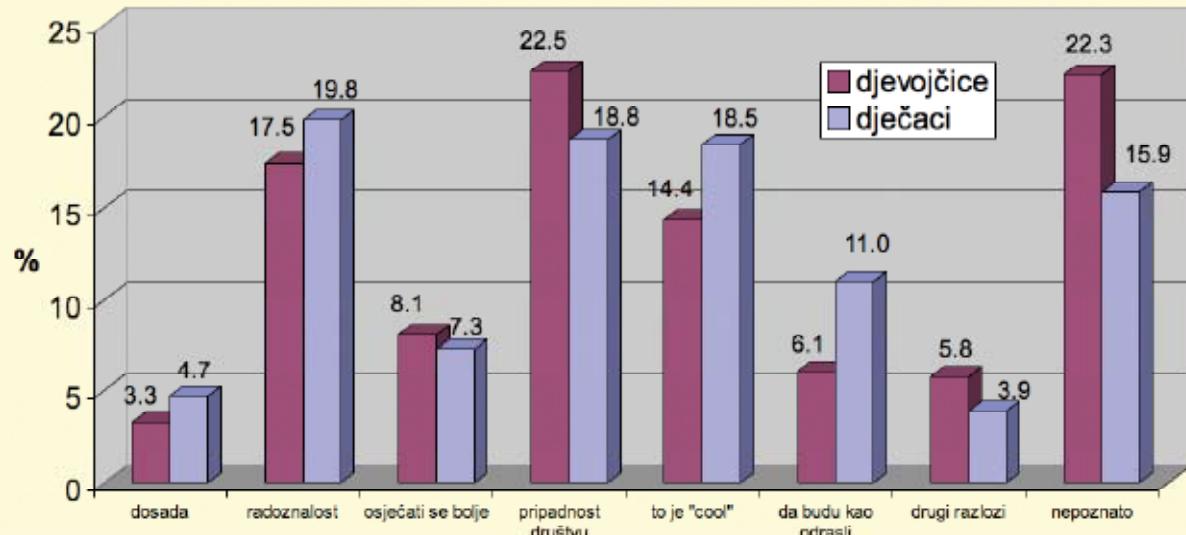
Razlozi uzimanja sredstava ovisnosti

Prema mišljenju ispitanih djevojčica 7. i 8. razreda OŠ, mladi najčešće uzimaju sredstva ovisnosti zbog potrebe pripadnosti grupi (njih 22,5%), a prema mišljenju dječaka najviše zbog radoznalosti (19,8%), a potom zbog osjećaja pripadnosti grupi (18,8%) i zato što je to “cool” (18,5%).

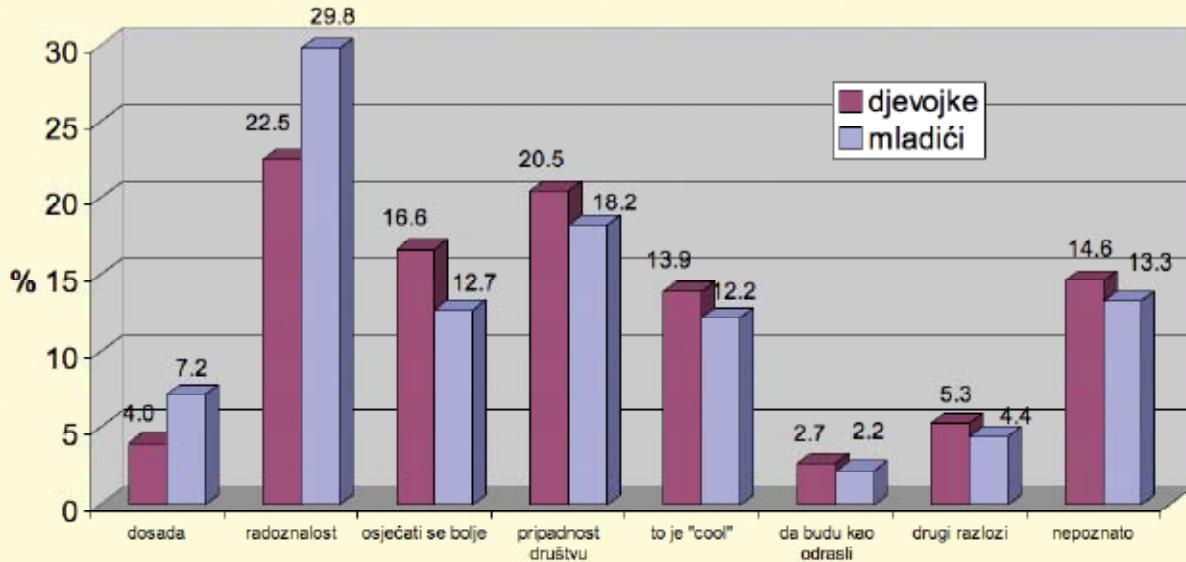
U ispitnika srednje škole još je veći udio mladića koji smatraju da je najčešći razlog uzimanja sredstava ovisnosti radoznaost – 29,8%, a tako misli i najveći udio djevojaka (22,5%). U oba spola i u srednjoškolskih ispitnika još uvijek je vrlo važan utjecaj vršnjaka, odnosno osjećaj pripadnosti grupi (20,5% djevojke i 18,2% mladići).

Interesantno je primjetiti da je daleko veći broj srednjoškolaca nego osnovnoškolaca naveo da mladi uzimaju sredstva ovisnosti da bi se osjećali bolje (16,6% djevojaka i 12,7% mladića u odnosu na 8,1% djevojčica i 7,3% dječaka).

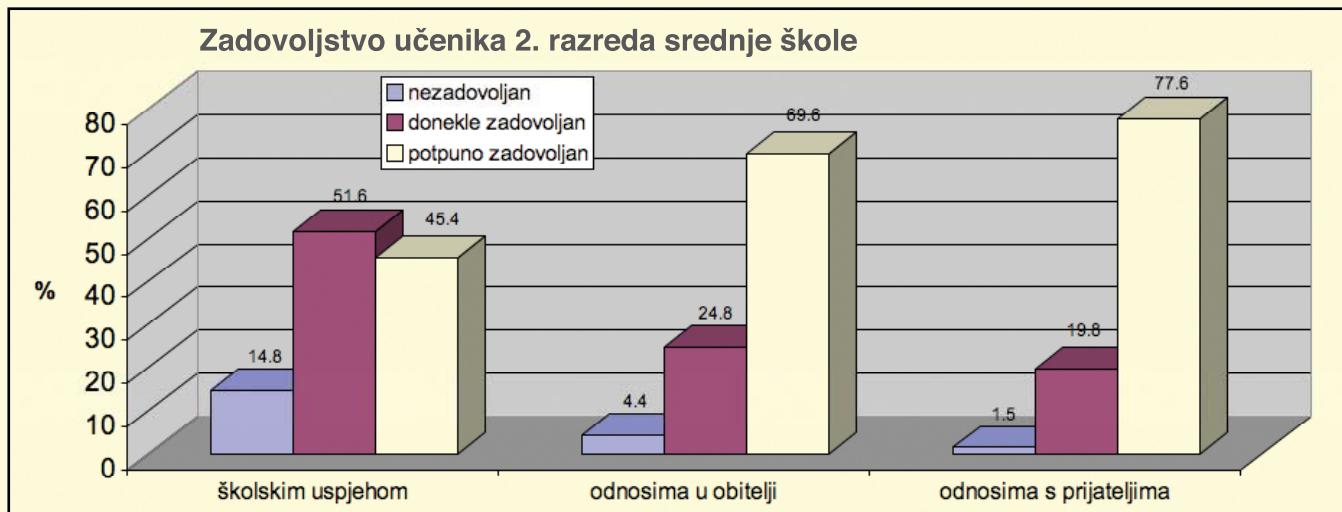
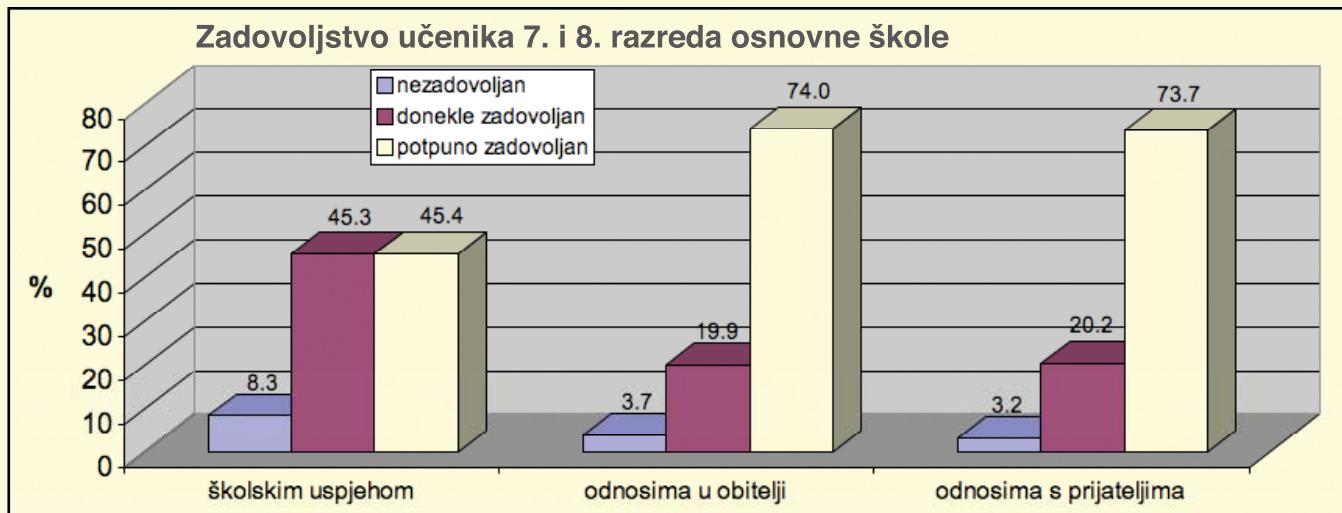
Najčešći razlozi zbog kojih učenici 7. i 8. razreda OŠ počinju uzimati sredstva ovisnosti

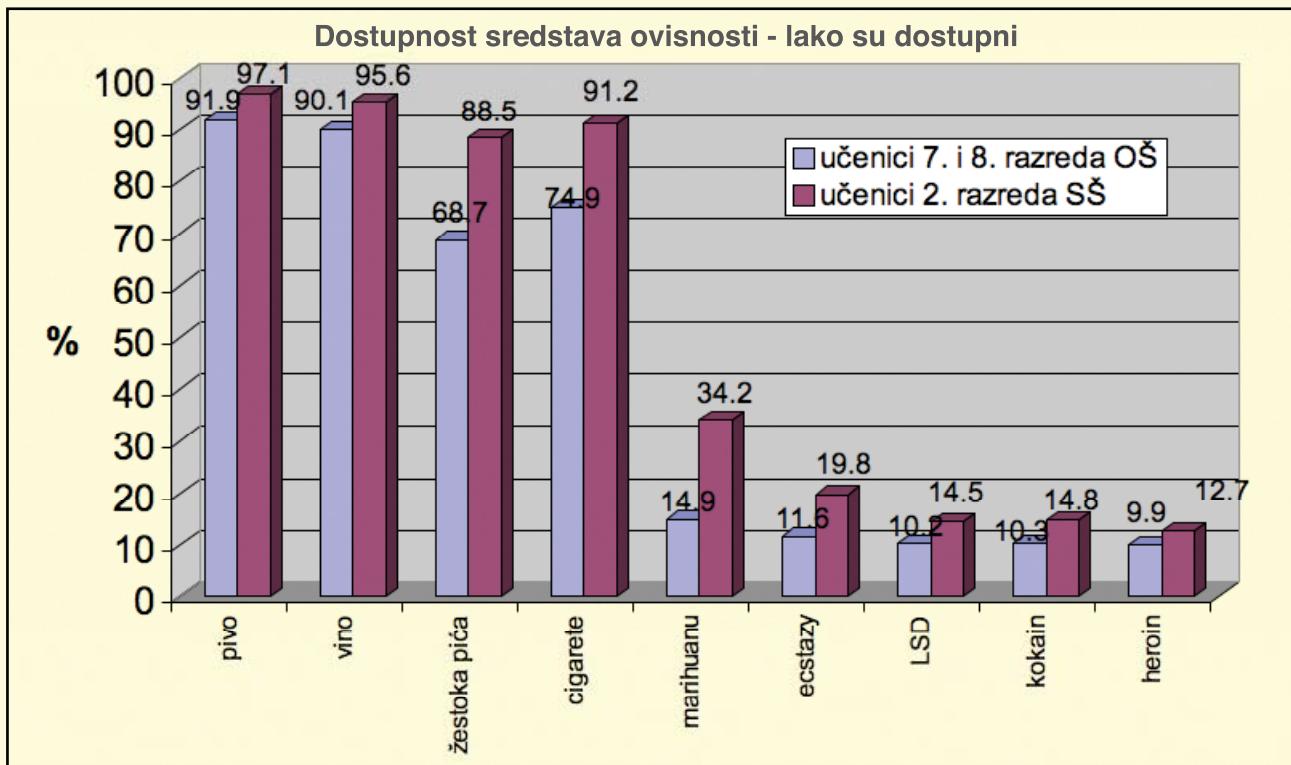
Najčešći razlozi zbog kojih učenici 2. razreda SŠ počinju uzimati sredstva ovisnosti

Možemo prepostaviti da je jedan od razloga takvog razmišljanja preopterećenost školskim obvezama, prevelika očekivanja roditelja, kao i osjećaj osamljenosti i otuđenosti, te psihičke nestabilnosti kao karakteristike životnog razdoblja u kojem se nalaze.

Zadovoljstvo školskim uspjehom, odnosima u svojoj obitelji i svom društvu važan su dio i preduvjet stabilnosti djeteta i mladog čovjeka . Vjerovatnije je da će među zadovoljnim mladim ljudima biti manji broj onih koji će posegnuti za nekim od sredstava ovisnosti.

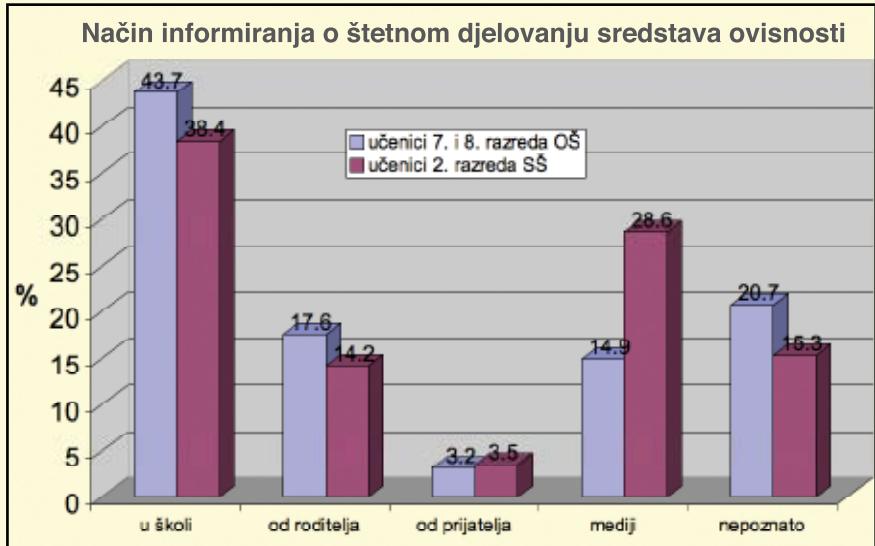

Dostupnost sredstava ovisnosti

Alkoholna pića smatraju lako dostupnim kako ispitanici osnovne škole tako i srednjoškolska populacija, a najdostupnije je pivo (za 91,9% učenika 7. i 8. razreda, te za 97,1% učenika 2. razreda srednje škole), potom vino (90,1% za ispitanike osnovne škole i 95,6% za ispitanike srednje škole), dok su žestoka pića najmanje dostupna među alkoholnim pićima, no još uvijek nedopustivo lako dostupna (žestoka pića smatra lako dostupnima veliki udio učenika - 68,7% ispitanika 7. i 8. razreda, te 88,5% ispitanika 2. razreda srednje škole).

Svi ovi podaci ukazuju na činjenicu da se svakodnevno krši Zakon o zabrani prodaje alkoholnih pića osobama mlađim od 18 godina.

Cigaretе su također lako dostupne za 74,9% učenika 7. i 8. razreda i 91,2% učenika 2. razreda srednje škole, a niti druga ilegalna sredstva ovisnosti očito nije teško nabaviti, čak niti u osnovnoj školi. Tako marijanu smatra lako dostupnom 14,9% ispitanika osnovne škole i 34,2% srednjoškolskih ispitanika, a svaki 10. ispitanik osnovne škole (9,9%) smatra heroin lako dostupnim, kao i 12,7% ispitanika srednje škole.

Informiranost mladih o štetnim učincima sredstava ovisnosti

I osnovnoškolska i srednjoškolska populacija se najčešće informira kroz preventivne programe u školama (43,7% učenika 7. i 8. razreda i 33,4% ispitanika 2. razreda srednje škole). Učenike osnovne škole potom najčešće informiraju njihovi roditelji (17,6%), a srednjoškolci često traže informacije preko medija (njih 28,6%). Dakle mediji svakako mogu imati važnu ulogu u informiranju mladih o štetnim učincima sredstava ovisnosti, što bi trebalo imati na umu prilikom planiranja programa prevencije.

Stavovi o štetnom djelovanju sredstava ovisnosti

Da je mlade doista teško uvjeriti u štetno djelovanje alkoholnih pića pokazuje ova slika iz koje je vidljivo da 9,6% ispitanih učenika osnovne škole i 11,5% ispitanih učenika srednje škole smatra da alkoholna pića nisu štetna za zdravlje, dok za cigarete isto misli 4,2% osnovnoškolaca i 3,8% srednjoškolaca.

ZAKLJUČAK

Tijekom odrastanja mladi se susreću s brojnim preprekama i problemima, a sredstva ovisnosti samo su jedno od brojnih iskušenja kojima su izloženi. Promjene u socijalnom okruženju, promjene moralnih i drugih vrijednosti mnoge su roditelje i druge odgajatelje i učitelje zatekle nespremnima, te ostavile prostora brojnim rizičnim ponašanjima djece i mladih.

Nije zato slučajno što smo se i u rezultatima ovog istraživanja morali susresti s brojkama koje nas ne mogu ostaviti ravnodušnima.

Mnogi naši ispitanici rano su započeli s večernjim izlascima, srednja dob u kojoj mladi započinju izlaziti je 13,6 mjeseci. Kod velikog broja njih nedostatan je nadzor roditelja jer smiju ostati vani duže od ponoći ili čak uopće nemaju ograničene izlaske.

Pušenje cigareta, i pijenje alkohola najzastupljeniji je način korištenja sredstava ovisnosti kod djece i mladih u našoj županiji. Alarmantan je podatak da čak 76,3 % mladića u 2. razredu srednje škole i 66,2 % djevojaka piye alkohol redovito, dakle više puta mjesечно, svaki vikend ili čak svakodnevno, a tri puta i više u životu je bilo pijano 66,3% mladića i 47,7% djevojaka što se nikako ne može smatrati slučajnim opijanjem nego se svrstava u rizično ponašanje.

Od ostalih sredstava ovisnosti, po učestalosti slijedi korištenje sredstava za smirenje, inhalacijskih sredstava i marihuane. Anketa je pokazala da jedino LSD ispitanici nisu nikad

probali, dok su ostala sredstva ovisnosti (heroin, kokain, ecstazy) konzumirali barem jednom u životu. Korištenje ilegalnih sredstava ovisnosti puno je manje zastupljeno što se slaže s navodima iz literature da mladi koji postanu ovisnici o ilegalnim drogama već u toj dobi, najčešće ispadnu iz školskog sustava. Unatoč zabrane prodaje maloljetnicima naši ispitanici navode da su im lako dostupne i bez problema mogu nabaviti i cigarete i alkoholna pića, a mnogi među njima, pogotovo srednjoškolci smatraju lako dostupnim i ilegalna sredstva ovisnosti.

Sve manje su razlike među spolovima, djevojke su kod većine sredstava ovisnosti gotovo dostigle, a u učestalosti pušenja cigareta i prestigle svoje vršnjake.

I kod naših ispitanika se kao i drugdje u Hrvatskoj i Europi uočava kombiniranje različitih sredstava ovisnosti, te unatoč relativno dobroj informiranosti, nedovoljno poimanje štetnosti sredstava ovisnosti i njihovog rizika po zdravlje.

Razvijena navika pušenja cigareta i pijenja alkohola često su put koji mlade ljude vodi i u druga rizična ponašanja i korištenje i ostalih, ilegalnih sredstava ovisnosti.

KAKO MOŽEMO DJELOVATI ?

Uspješno rješavanje ovog problema neće biti moguće ako se ne pokrenu i ne angažiraju svi akteri ove pojave.

Neophodan je rad s roditeljima na usvajanju stavova da:

- biti dobar roditelj ne znači ponašati se kao djetetov vršnjak i davati djetetu bezgraničnu slobodu
- biti dobar roditelj znači razviti dobre načine komunikacije sa svojim djetetom kako bi djelovali poticajno i razvijali djetetu samopouzdanje i samopoštovanje
- biti dobar roditelj znači odvojiti najviše moguće vremena za svoje dijete i to vrijeme provoditi aktivno, razgovarajući se ili družeći se na drugi način
- biti dobar roditelj znači pokazati nedvosmislene i jasne stavove o tome da je korištenje cigareta, alkohola i drugih sredstava ovisnosti štetno, rizično ponašanje koje ne želimo tolerirati.

Važno je osigurati provedbu zakonskih odredbi o zabrani prodaje cigareta i alkohola maloljetnicima, te represivnim i drugim mjerama smanjiti dostupnost i ostalih sredstava ovisnosti.

Mladima je potrebno omogućiti :

- još bolju informiranost o štetnosti sredstava ovisnosti
- razvijanje pozitivnog stava prema nepušenju i nepijenju alkohola
- uvjete za nepušačko i „alcohol –free“ okruženje kao dio prava na zdravu zajednicu
- omogućiti prostore i sadržaje uz koje će se moći okupljati i zabavljati bez cigareta i pijenja alkohola
- omogućiti školsko okruženje s osjećajem manjeg pritiska i više odgojnih sadržaja

Važno je ukazati da se u suzbijanju korištenja sredstava ovisnosti u mladim moraju kao saveznici naći svi segmenti društva, posebno roditelji i škola, uz formiranje timova stručnjaka koji će se ovim problemom baviti, te naročito i sami mlađi koji u svemu moraju imati najvažniju, dakle **aktivnu** ulogu .

Obzirom na uočene rezultate, mišljenja smo da je potreban zaokret u pristupu i jedan novi, moderniji način rješavanja problema u kojem će mlađi i njihovi roditelji aktivno sudjelovati.

Ovo istraživanje nije imalo za cilj plašiti javnost problemom korištenja sredstava ovisnosti u mlađih, nego podsjetiti nas da je ta pojava prisutna i u našoj sredini i potaknuti sve nas na razmišljanje kako problem riješiti ili barem umanjiti.

Utvrđili smo stanje u ovom trenutku i među ovim slučajno odabranim ispitanicima koje smatramo reprezentativnim uzorkom. Namjera nam je ponoviti istraživanje nakon provedbe mjera intervencije, kako bismo mogli uspoređivati i procjenjivati efikasnost mjera koje ćemo u budućnosti poduzeti.

